

Київський столичний університет імені Бориса Грінченка
Факультет економіки та управління
Кафедра управління

«Допущено до захисту»

Завідувач кафедри управління

д.н.держ.упр., доц.

(науковий ступінь, вчене звання)

Рябець Катерина Анатоліївна

(П.І.Б.)

(підпис)

«01» листопада 2025 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему: «Організація профільного навчання в міжкультурному просторі ліцеїв»

ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНОЇ ПРОГРАМИ

**073.00.03. Управління закладом освіти (за рівнями)
другого (магістерського) рівня вищої освіти**

Галузь знань: 07 Управління та адміністрування

Спеціальність: 073 Менеджмент

Кваліфікація: магістр менеджменту

Виконала

студентка групи УЗОм-1-24-1.43

Бояринова Катерина Миколаївна

(підпис)

Науковий керівник

старший викладач кафедри управління

Проскура Оксана Іллівна

(підпис)

Київ – 2025

АНОТАЦІЯ

Бояринова Катерина Миколаївна

Організація профільного навчання в міжкультурному просторі ліцеїв. К.: Київський столичний університет імені Бориса Грінченка, Факультет економіки та управління, 2025.

Науковий керівник – Проскура Оксана Іллівна, старший викладач кафедри управління Факультету економіки та управління.

У магістерському дослідженні розглянуто особливості організації профільного навчання в умовах міжкультурного освітнього простору на прикладі ліцею «Академія» м. Києва. Здійснено аналіз освітнього середовища, у якому поєднуються різні мовні, національні та релігійні ідентичності учнів. Окреслено виклики та перспективи впровадження міжкультурного підходу у профільному навчанні. Визначено шляхи адаптації змісту освіти, педагогічних технологій та управлінських рішень для забезпечення якісної підготовки учнів до майбутньої професійної діяльності в полікультурному суспільстві.

Ключові слова: профільне навчання; міжкультурний простір; ліцей; організація профільного навчання; профільні класи.

Структура роботи: робота містить вступ, два розділи, висновки, список використаної літератури та додатки. Обсяг роботи – 79 сторінок, 7 рисунків, 11 таблиць, 6 додатків. Кількість використаних джерел – 60 на 7 сторінках.

SUMMARY

Boiarynova Kateryna Mykolaivna

Organization of specialized education in the intercultural space of lyceums.
K.: Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University, Faculty of Economics and Management, 2025.

Supervisor – Proskura Oksana Illivna, senior lecturer Department of Management, Faculty of Economics and Management.

The master's thesis examines the peculiarities of organizing specialized education in an intercultural educational space on the example of the Academy Lyceum in Kyiv. Kyiv. The author analyzes the educational environment that combines different linguistic, national and religious identities of students. The challenges and prospects of implementing an intercultural approach in specialized education are outlined. The ways of adapting the content of education, pedagogical technologies and management decisions to ensure the quality of students' preparation for future professional activities in a multicultural society are identified.

Keywords: specialized education; intercultural space; lyceum; organization of specialized education; specialized classes.

Structure of the paper: the paper consists of an introduction, two chapters, conclusions, a list of references and appendices. The volume of the work is 79 pages, 7 figures, 11 tables, 6 appendices. The number of sources used is 60 on 7 pages.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОФІЛЬНОГО НАВЧАННЯ В УМОВАХ МІЖКУЛЬТУРНОЇ ВЗАЄМОДІЇ.....	9
1.1. Зміст та мета профільного навчання в сучасному освітньому середовищі, теоретичні підходи до його організації.....	9
1.2. Поняття міжкультурного простору: зміст, структура, особливості реалізації в закладах освіти.....	18
1.3. Зарубіжний досвід реалізації міжкультурного профільного навчання.....	23
Висновки до розділу 1.....	27
РОЗДІЛ 2 СТАН І ПРОБЛЕМИ ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОФІЛЬНОГО НАВЧАННЯ В ЛІЦЕЯХ З МІЖКУЛЬТУРНОЮ ВЗАЄМОДІЄЮ.....	29
2.1. Аналіз нормативно-правової бази та освітніх стратегій щодо профільного навчання.....	29
2.2. Особливості ліцеїв з міжкультурним середовищем. Діагностика стану організації профільного навчання у ліцеї «Академія»	32
2.3. Реалізація функцій менеджерського підходу в організації профільного навчання в міжкультурному просторі ліцеїв.....	50
2.4. Рекомендації щодо вдосконалення організації профільного навчання в міжкультурному просторі ліцеїв.....	52
Висновки до розділу 2	60
ВИСНОВКИ	63
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	65
ДОДАТКИ.....	72

ВСТУП

Актуальність дослідження. Сучасний заклад загальної середньої освіти функціонує в умовах глибоких соціокультурних змін, що зумовлені війною, активною внутрішньою та зовнішньою міграцією, появою нових культурних груп і посиленням педагогічних та управлінських викликів. У цих умовах особливої ваги набуває проблема організації профільного навчання, яке потребує ефективного менеджменту, гнучкого управління ресурсами та створення системи управлінських рішень, здатних забезпечити якісну освіту для учнів з різним культурним досвідом. Міжкультурний простір ліцею – це не лише середовище, у якому взаємодіють учні різних національних, мовних і релігійних спільнот. Це насамперед об'єкт управління, який потребує стратегічного планування, аналізу ризиків, розроблення інституційних політик, побудови ефективної комунікації між учасниками освітнього процесу та створення умов для реалізації індивідуальних освітніх траєкторій. Саме тому організація профільного навчання в міжкультурному середовищі є важливим управлінським завданням, успішність якого визначає якість освітніх результатів ліцею.

Профільне навчання передбачає врахування індивідуальних освітніх траєкторій учнів, їхніх здібностей, мотивації та потреб, що особливо важливо в умовах культурної та мовної різноманітності учнівського контингенту. Водночас недостатнє методичне та організаційне забезпечення, відсутність адаптованих програм, а також низький рівень міжкультурної компетентності педагогів ускладнюють ефективну реалізацію профільного навчання в міжкультурному просторі ліцею. Таким чином, дослідження теоретичних та практичних основ організації профільного навчання з урахуванням міжкультурного контексту є надзвичайно актуальним і має велике значення для модернізації освітнього процесу, забезпечення рівного доступу до якісної освіти та формування успішної особистості в полікультурному суспільстві.

Питання організації профільного навчання, міжкультурної взаємодії та забезпечення рівного доступу до якісної освіти в Україні знаходить своє відображення у низці нормативно-правових документів, які регулюють

діяльність закладів середньої освіти, зокрема ліцеїв: Закон України «Про освіту» (2017), Закон України «Про повну загальну середню освіту» (2020), Концепція «Нова українська школа» (НУШ), Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти (2020), Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2021-2031 роки (проект). Серед міжнародних документів, ратифікованих в Україні, порушена проблема має місце у Європейській хартії регіональних або міноритарних мов (1996), де гарантовано право на освіту мовами національних меншин; Конвенції про права дитини (ООН), у якій на державу покладено зобов'язання сприяти освіті, що спрямована на повагу до культурної ідентичності дитини та інш.

Отже, законодавче поле України створює сприятливі умови для розвитку профільного навчання в умовах міжкультурного простору. Однак, практична реалізація цих положень вимагає удосконалення механізмів впровадження, підвищення міжкультурної компетентності педагогів, адаптації навчальних програм та формування відповідного освітнього середовища.

Проблема організації профільного навчання в умовах міжкультурного освітнього простору є міждисциплінарною та знаходить своє висвітлення в педагогічних, соціологічних, психологічних і культурологічних дослідженнях українських (І. Петухова, І. Савченко, В. Луговий, Г. Левківський, О. Сухомлинська, І. Бех, В. Малахов, Т. Яценко, Л. Горлач та інш.) та зарубіжних (G. Hofstede (Нідерланди), J. Banks (США), C. Grant та C. Sleeter та інш.) дослідників.

Актуальність теми також посилюється необхідністю переходу закладів освіти до моделі управління різноманіттям, що є однією з ключових тенденцій розвитку сучасних освітніх систем Європи. Управління різноманітністю передбачає побудову освітнього середовища, у якому повага до ідентичності кожного здобувача освіти поєднується із цілями профільної підготовки, вимогами стандартів освіти та стратегічними пріоритетами закладу. У контексті реформування Нової української школи та розбудови мережі ліцеїв питання ефективної організації профільного навчання набуває особливого значення.

Ліцеї з міжкультурним середовищем, серед яких і ліцей «Академія» м. Києва, потребують оновлених управлінських підходів, спрямованих на забезпечення освітньої рівності, інтеграції учнів та підвищення якості освітніх результатів.

Отже, дослідження проблеми управління профільним навчанням у міжкультурному просторі є своєчасним, важливим і має як теоретичну, так і практичну значущість.

Зважаючи на сказане вище, **метою** магістерського дослідження є обґрунтування теоретичних засад профільного навчання в міжкультурному просторі ліцеїв та розроблення рекомендацій щодо вдосконалення організації профільного навчання.

Об'єкт дослідження: профільне навчання у сфері загальної середньої освіти (ліцейях).

Предмет дослідження: організація профільного навчання у міжкультурному просторі ліцеїв.

Завдання дослідження:

1. Обґрунтувати категорійно-понятійний апарат щодо теми дослідження.
2. Виокремити особливості організації профільного навчання в умовах міжкультурного простору: український та зарубіжний досвід.
3. Здійснити аналіз нормативно-правової бази та освітніх стратегій щодо профільного навчання.
4. Провести діагностику стану організації профільного навчання у ліцеї «Академія» Святошинського району м.Києва.
5. Розробити рекомендації щодо вдосконалення організації профільного навчання в міжкультурному просторі ліцеїв.

Методи дослідження: теоретичні методи: аналіз філософської, психолого-педагогічної, соціологічної літератури для обґрунтування теоретичних засад профільного навчання в умовах міжкультурного середовища, вивчення нормативних документів для визначення вимог законодавства щодо організації профільного навчання, порівняльний аналіз вітчизняного та зарубіжного досвіду для виявлення ефективних моделей профільного навчання; емпіричні методи:

анкетування, інтерв'ювання педагогів та учнів для отримання даних щодо труднощів, очікувань та освітніх запитів учасників, спостереження за освітнім процесом, аналіз документації ліцеїв; методи кількісної та якісної обробки даних: статистичний аналіз результатів, контент-аналіз відкритих відповідей, порівняння динаміки показників для опрацювання результатів анкетування та систематизації отриманих даних.

Практичне значення результатів дослідження полягає у тому, що результати роботи можуть бути використані адміністрацією ліцеїв для удосконалення стратегії розвитку профільного навчання, формування інституційних політик щодо міжкультурної взаємодії, модернізації системи внутрішнього забезпечення якості освіти та впровадження управлінських рішень, спрямованих на забезпечення рівного доступу до якісної профільної освіти.

Апробація результатів дослідження. Результати дослідження було опубліковано у збірнику тез IV Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції «Формування готовності до інноваційної професійної діяльності майбутніх фахівців: теорія і практика». URL: <https://drive.google.com/drive/folders/1KAXX8IThxR1K3s-6YNYFbZKUGIJq7bH4>, а також у збірнику матеріалів IX Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції «Перспективи розвитку управлінських систем у соціальній та економічній сферах України: теорія і практика». URL: https://feu.kubg.edu.ua/images/phocagallery/FEU/KU/2025/30.10_3/20102025.pdf

Структура магістерської роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, 6 додатків (на 8 сторінках), списку використаної літератури, що містить 60 найменувань на 7 сторінках. Повний обсяг роботи складає 79 сторінок, основний текст розміщено на 62 сторінках. Робота містить 11 таблиць і 7 рисунків.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОФІЛЬНОГО НАВЧАННЯ В УМОВАХ МІЖКУЛЬТУРНОЇ ВЗАЄМОДІЇ

1.1. Зміст та мета профільного навчання в сучасному освітньому середовищі

Профільне навчання у сучасній школі розглядається як цілеспрямована діяльність, що забезпечує диференціацію та індивідуалізацію освітнього процесу відповідно до інтересів, здібностей, нахилів і майбутніх професійних намірів учнів старшої школи. Його основна мета – створення умов для свідомого професійного самовизначення здобувачів освіти, підвищення мотивації до навчання та підготовка до продовження освіти на наступному етапі (вищий або професійний рівень).

Згідно з Концепцією профільного навчання у старшій школі, схваленою МОН України (2003), профільне навчання передбачає:

- поглиблене вивчення окремих предметів;
- можливість вибору навчальних дисциплін за інтересами;
- варіативність змісту освіти;
- розвиток ключових компетентностей та здібностей учнів до самостійного прийняття рішень [23].

Профільне навчання у сучасній українській школі ґрунтується на системі нормативних документів, що забезпечують варіативність, індивідуалізацію та орієнтацію на майбутню професію. Реалізація моделей профілізації сприяє формуванню освітньої траєкторії учня відповідно до його інтересів та здібностей.

У таблиці 1.1. ілюстровано, як профільне навчання в Україні реалізується через гнучкі інструменти (варіативні компоненти), інституційну підтримку (ліцеї) та адаптується до кризових умов (війна, дистанційне навчання).

Залежно від ресурсів закладу та запитів учнів – можлива диференціація форм: очна, дистанційна, змішана.

Таблиця 1.1.

Моделі профільного навчання на основі нормативної бази України

№ з/п	Назва нормативного документа	Короткий зміст / Положення	Модель профільного навчання
1.	Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти (КМУ № 1392, 2011) [10]	Визначає інваріантну та варіативну складові освітнього змісту	Предметна варіативність, профільні класи
2.	Концепція Нова українська школа (НУШ) (МОН, 2016) [22]	Орієнтація на компетентнісний підхід і учнівський вибір	Індивідуальна освітня траєкторія, міждисциплінарність
3.	Типова освітня програма для 10-11 класів (наказ МОН № 408 від 20.04.2018)	Забезпечує реалізацію профільного навчання через гнучку структуру годин	Профільно-орієнтовані предмети (6+ годин)
4.	Положення про ліцей (Постанова КМУ № 419 від 24.04.2019)	Визначає статус, умови діяльності та освітні програми ліцею	Ліцей – заклад профільної загальної освіти
5.	Лист МОН № 1/7586-22 від 01.07.2022	Рекомендації щодо організації навчання під час воєнного стану	Дистанційна форма, використання EdTech-платформ для профільного навчання

Примітка. Таблицю розроблено на основі нормативної бази України: Державного стандарту базової і повної середньої освіти, Концепції НУШ, Типової освітньої програми, Положення про ліцей.

Проведений аналіз досліджень сучасних науковців засвідчив відсутність цілісних системних досліджень дидактичних засад профільного навчання. Поряд з цим проблема профілізації старшої школи висвітлена у напрацюваннях О. Барановської, І. Бех, Н. Бібік, Г. Васьківської, Г. Вороніної, Н. Зеленко, В. Кизенка, І. Ковальчук, О. Корсакової, С. Косянчука, В. Кременя, Т. Лукіна, О. Савченко, А. Самодріна, О. Топузова, С. Трубаچهвої та ін. Напрацювання С. Бондар, М. Головка, О. Ляшенка, Н. Новожилової,

О. Петуніна, М. Фірсової та інш. стосуються проблеми організації освітнього середовища закладу профільної освіти, форм і методів організації навчальної діяльності у профільній школі.

Серед зарубіжних дослідників теж є науковці, котрі розробляли проблеми організації профільного навчання: John Dewey (США) – основоположник концепції диференційованого підходу до освіти, що вплинув на розвиток ідей профільності; Howard Gardner (Гарвардський університет, США) у своїй теорії множинного інтелекту активно використовується для розробки варіативного змісту профільного навчання; Andreas Schleicher (OECD), координатор досліджень PISA, у яких розглядається вплив профільного навчання на академічну успішність і життєві траєкторії, та інші.

Профільне навчання – це диференційована форма здобуття загальної середньої освіти, що передбачає орієнтацію змісту, методів та організації освітнього процесу на майбутню професійну діяльність або подальше навчання.

На думку І. Петухової, «профільне навчання – це не лише поглиблене вивчення окремих предметів, а й формування у старшокласників здатності обирати майбутню професію, адаптуватися до змін у суспільстві та ринку праці» [34]. Дослідниця підкреслює важливість формування в учнів комплексної освітньої траєкторії, яка поєднує академічний і практичний компоненти.

У дослідженнях А. Загородньої визначено, що «профільне навчання – це вид диференційованого навчання, який передбачає врахування освітніх потреб, нахилів та здібностей учнів і створення умов для навчання старшокласників відповідно до їхнього професійного самовизначення, що забезпечується за рахунок змін у цілях, змісті та структурі організації навчання» [16, с. 60].

Дослідник В. Луговий розглядає профільну освіту як механізм диференціації старшої школи, що дає змогу ефективніше реалізовувати принцип «освіта протягом життя», забезпечуючи перехід від загальної до більш професійно орієнтованої підготовки та формування компетентної особистості, здатної до самостійного вибору й реалізації власної життєвої траєкторії [29].

Сучасні дослідження також вказують на необхідність поєднання профільної освіти з компетентнісним підходом, зокрема формування ключових компетентностей: уміння вчитися, спілкуватися державною та іноземними мовами, працювати в команді, критично мислити, бути готовим до самореалізації в міжкультурному середовищі [20].

Зміст профільного навчання включає:

- інваріантний компонент (обов'язкові для всіх предмети);
- варіативний компонент (профільні предмети та курси за вибором, які учень обирає відповідно до інтересів та освітньої траєкторії);
- індивідуальні освітні програми – можливість скласти власний навчальний план у межах профілю.

Дослідник М. Євтух вважає, що «зміст профільного навчання має забезпечувати не лише академічну підготовку, але й сприяти формуванню в учнів здатності робити усвідомлений вибір подальшого шляху в житті» [14].

Дослідники Г. Васьківська, В. Кизенко, С. Косянчук, О. Барановська вважають, що одним з ключових завдань профільного навчання є «задоволення пізнавальних інтересів і освітніх потреб старшокласників, зумовлених їх подальшими життєвими планами і орієнтацією на майбутню професію. Реалізація цієї функції передбачає передусім надання учням можливості вільного вибору змісту навчання» [51].

Важливо враховувати, що зміст освіти повинен одночасно відповідати високим вимогам з боку суспільства та держави щодо рівня загальноосвітньої підготовки молоді, і водночас – враховувати освітні запити та інтереси старшокласників, які не завжди повністю узгоджуються з цими вимогами. Подолати зазначене протиріччя передбачено через структурування змісту загальної середньої освіти на інваріантну (обов'язкову) та варіативну (вибіркову) складові згідно з державним стандартом.

Таким чином, мета профільного навчання – не лише забезпечити академічну підготовку, а й сприяти становленню учня як особистості, суб'єкта

власної освіти, здатного до свідомого вибору життєвого шляху. В умовах міжкультурного середовища ця мета доповнюється завданнями розвитку толерантності, поваги до культурного різноманіття та комунікативної компетентності. На рис. 1.1. представлені основні компоненти змісту профільного навчання.

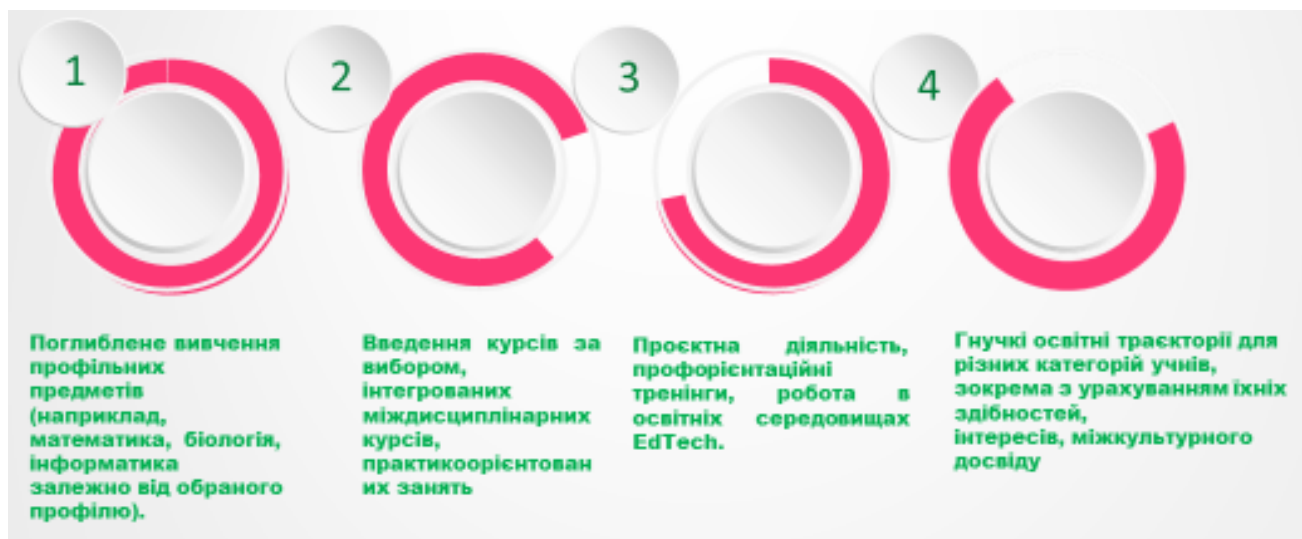


Рис.1.1. Основні компоненти змісту профільного навчання

Примітка. Рисунок розроблено на основі джерел Алексєєва С.В. [1], Барановська О.В. [2], Васьківська Г., Косянчук С. [5], Кремень В.Г., Ляшенко О.І., Локшина О.І. [25].

Повномасштабна війна, яка триває з 2022 року, суттєво змінила українське освітнє середовище. Попри складнощі, профільне навчання зберігає потенціал для підтримки освітнього розвитку, адаптації старшокласників до професійного вибору та відновлення національної економіки через підготовку мотивованих кадрів. В умовах воєнного часу воно сприяє підвищенню навчальної мотивації учнів, формуванню практично орієнтованих компетентностей та збереженню безперервності освітнього процесу. Крім того, профільне навчання створює умови для індивідуалізації освіти з урахуванням потреб учнів, зокрема внутрішньо переміщених осіб та тих, хто навчається в дистанційному або змішаному форматі.

Ключові переваги профільного навчання в умовах війни представлено у таблиці 1.2.

Таблица 1.2.

Ключові переваги профільного навчання в умовах війни

<i>Перевага</i>	<i>Пояснення / Приклад</i>
Орієнтація на потреби регіону	У прифронтових або деокупованих областях освітні заклади формують профілі відповідно до регіональних викликів (медичний, аграрний, військово-патріотичний напрями).
Гнучкість форматів	Перехід на змішане навчання та дистанційні профільні курси забезпечив доступ до профільних знань навіть в евакуйованих громадах.
Підтримка ЗВО та громадських організацій	Університети організовують онлайн-курси, воркшопи, тьюторські програми для старшокласників. Наприклад, НУБіП України проводить профорієнтаційні зустрічі з учнями аграрного профілю.
Психологічна стабільність	Занурення в професійно орієнтоване навчання знижує рівень тривожності, дає сенс і перспективу в нестабільних умовах.
Міжнародна інтеграція	Завдяки цифровим платформам і EdTech школярі залучаються до міжнародних проєктів, стажувань і навчання з іноземними партнерами.

Примітка. Таблицю створено на основі аналітики про зміні в освіті під час воєнного стану в Україні. Формулювання у таблиці є авторським узагальненням.

Поряд з цим організація профільного освітнього процесу в умовах повномасштабного вторгнення має і свої проблеми, на подолання яких наразі спрямовано зусилля науковців та педагогів-практиків. Зокрема, йдеться про обмежені матеріально-технічні ресурси закладів освіти, нестабільність освітнього середовища та психологічне навантаження на учасників освітнього процесу. Додатковими викликами є нерівний доступ учнів до якісного інтернет-зв'язку й цифрових ресурсів, а також труднощі у впровадженні практичної складової профільного навчання. У зв'язку з цим актуалізується потреба в пошуку гнучких організаційних моделей і педагогічних рішень, здатних забезпечити ефективність профільної освіти в кризових умовах (таблиця 1.3.).

Таблиця 1.3.

Основні проблеми організації профільного навчання в умовах повномасштабного вторгнення

<i>Проблема</i>	<i>Прояв</i>
-----------------	--------------

Нерівний доступ до інфраструктури	Частина шкіл не має умов для якісної реалізації профільного навчання (відсутність інтернету, обладнання, укриттів).
Вимушене переміщення учнів	Учні змінюють місце проживання і змушені переходити у заклади освіти без обраного профілю.
Падіння мотивації	Війна, тривожність, втрата близьких впливають на зосередженість і майбутнє планування.
Кадрова нестача	Вийзд педагогів за кордон або їх мобілізація обмежує можливості формування повноцінних профільних груп.

Примітка. Таблицю розроблено автором.

Теоретичні підходи до організації профільного навчання у міжкультурному середовищі поєднують принципи профільної освіти з орієнтацією на культурну різноманітність, міжкультурну компетентність та інклюзивність. Це дозволяє формувати освітнє середовище, яке враховує індивідуальні особливості учнів, їхні культурні фони та сприяє розвитку толерантності й взаєморозуміння (О. Ляшенко, Т. Засєкіна, Ю. Мальований, С. Литвинова, А. Малиношевська) [19].

1. Соціально-психологічний підхід акцентує увагу на формуванні соціально-настановчих та ціннісно-орієнтаційних схильностей, комунікативних та емпатичних умінь, що дозволяють учням здійснювати інтенсивну міжкультурну взаємодію та проявляти розуміння інших культур. Основною метою є виховання студентів у дусі культури світу, терпимості, міжнаціонального гуманізму та створення умов для інтеграції особистостей студентів у культури народів світу.

2. Крос-культурна дидактика розглядає навчальний процес як взаємодію різних культур у навчальному середовищі. Вона передбачає адаптацію методів навчання до культурних особливостей учнів, врахування їхніх когнітивних стилів та комунікативних стратегій. Це дозволяє створити інклюзивне освітнє середовище, яке сприяє розвитку міжкультурної компетентності та готовності до міжкультурного діалогу.

3. Мережевий підхід до організації профільного навчання передбачає створення освітніх мереж, які об'єднують різні навчальні заклади та організації для спільної реалізації профільних програм. Це дозволяє ефективно використовувати ресурси, обмінюватися досвідом та забезпечувати доступ до різноманітних культурних практик. У контексті міжкультурного середовища мережевий підхід сприяє інтеграції культурних елементів у навчальний процес та розвитку міжкультурної компетентності учнів.

4. Інтеркультурна педагогіка орієнтується на взаємодію та співпрацю між культурами в освітньому процесі. Вона передбачає створення умов для взаємного пізнання та розуміння, розвитку критичного мислення та здатності до адаптації в різноманітних культурних контекстах. Це дозволяє формувати у учнів навички міжкультурної комунікації та готовність до життя в глобалізованому світі.

5. У професійно орієнтованому навчанні в міжкультурному контексті акцент робиться на розвитку професійних компетентностей, які враховують культурні особливості та потреби різних соціальних груп. Це включає адаптацію навчальних програм, методів та форм організації навчання до культурних контекстів, що сприяє підготовці фахівців, здатних ефективно працювати в міжкультурному середовищі.

Названі підходи взаємодіють між собою, створюючи цілісну модель організації профільного навчання у міжкультурному середовищі, яка сприяє розвитку в учнів не лише професійних, але й міжкультурних компетентностей.

Аналіз організації профільного навчання: приклади з нормативних документів і практики шкіл наведено у додатку А.

Приклади організації профільного навчання у міжкультурному просторі закладів загальної середньої освіти наведено у таблиці 1.4.

Таблиця 1.4

Статистика і практичні приклади організації профільного навчання у міжкультурному просторі (2022-2024 рр)

<i>Регіон</i>	<i>Приклад профільного навчання</i>	<i>Формат реалізації</i>
Київ	Ліцей «Наукова зміна» – ІТ та біотехнологічний профілі	Поглиблене вивчення з EdTech-платформами (Coursera, Prometheus)
Львів	Профільні школи для переміщених учнів	Організовані міжшкільні профільні групи
Дніпро	Медицина і військово-патріотичний профіль	Співпраця з військовими госпіталями, волонтерські проекти
Чернівці	Онлайн-профілізація в умовах тимчасового переміщення	Мережа Google Classroom, дистанційні STEM-курси

Примітка. Матеріали взято із відкритих публічних кейсів окремих шкіл, ліцеїв та ініціатив без прямих цитувань.

Отже, організація профільного навчання у міжкультурному середовищі є складним і багатовимірним процесом, який потребує системного підходу, що враховує культурне розмаїття, індивідуальні освітні потреби учнів, а також глобальні тенденції розвитку освіти. Аналіз теоретичних підходів – соціально-психологічного, крос-культурного, мережевого, інтеркультурної педагогіки та професійно орієнтованого навчання – дає змогу визначити ключові орієнтири для формування ефективного освітнього середовища, здатного забезпечити як академічну підготовку, так і міжкультурну компетентність.

Застосування цих підходів дозволяє:

- забезпечити адаптацію навчального контенту до культурного контексту учнів;
- формувати в учнів навички міжкультурного спілкування;
- виховувати толерантність, повагу до різних культур та готовність до життя в полікультурному суспільстві;
- створювати гнучкі освітні моделі, що відповідають вимогам сучасного світу.

Таким чином, поєднання профільного навчання з принципами міжкультурної освіти сприяє підготовці конкурентоспроможного, соціально відповідального та відкритого до світу молодого покоління.

Опираючись на проведений вище аналіз, можемо зробити кілька важливих висновків: 1) профільне навчання у складних умовах війни довело свою адаптивність і соціальну важливість; 2) незважаючи на труднощі, воно сприяє формуванню громадянської свідомості, професійної ідентичності та стійкості до криз; 3) для забезпечення його ефективності потрібна системна підтримка з боку держави, міжнародних партнерів і громадянського суспільства.

Таким чином, можемо констатувати, що профільне навчання – форма організації здобуття повної загальної середньої освіти на рівні 10-11 класів, яка передбачає поглиблене вивчення окремих предметів (залежно від обраного профілю) та забезпечення індивідуалізації освітнього процесу відповідно до інтересів, здібностей і подальших професійних орієнтацій учнів.

1.2. Поняття міжкультурного простору: зміст, структура, особливості реалізації в закладах освіти

Поняття міжкультурного простору закладу освіти охоплює сукупність умов, практик і взаємодій, що забезпечують інтеграцію різних культурних ідентичностей у навчальному середовищі. Цей простір сприяє розвитку толерантності, взаємоповаги та готовності до міжкультурного діалогу серед учасників освітнього процесу [50].

Міжкультурний простір в освіті – це соціокультурне середовище, в якому взаємодіють представники різних етнічних, національних, релігійних, мовних і соціальних груп з урахуванням їх культурної ідентичності. Такий простір базується на принципах поваги до різноманіття, діалогу культур, толерантності та взаєморозуміння.

Українські науковці, серед яких Л. Горбунова, С. Дрожжина, І. Ковалинська, Я. Пасько, І. Родигіна, С. Сисоєва, І. Сікорська, І. Соколова, А. Солодка, О. Сухомлинська, В. Ткаченко та інші, активно досліджують питання міжкультурної взаємодії в освіті, формуючи цілісний підхід до забезпечення ефективної комунікації та взаєморозуміння між представниками

різних культур у навчальному середовищі. Зарубіжні фахівці, зокрема Дж. Бенкс, К. Грант, Д. Голнік, Ф. Чінн, С. Н'єто, К. Слітер, Дж. Гей та інші, присвячують свої дослідження проблематиці мультикультуралізму, аналізуючи його потенційні переваги й ризики в контексті сучасної освітньої практики.

На думку О. Сухомлинської, міжкультурний освітній простір – це «особлива форма взаємодії культур в умовах полікультурного середовища, де забезпечується гармонізація соціальних і культурних відносин через виховання толерантної особистості» [47].

У сучасних умовах формування міжкультурного простору в закладах загальної середньої освіти України набуває особливої актуальності. Це зумовлено рядом соціокультурних, політичних і демографічних чинників:

1. Багатокультурний склад українського суспільства.

Україна є поліетнічною державою, у якій проживає понад 130 національностей і етнічних груп. Це вимагає створення інклюзивного й толерантного освітнього середовища, що забезпечує рівні можливості для всіх учасників освітнього процесу незалежно від їхньої етнокультурної приналежності.

2. Інтеграція внутрішньо переміщених осіб.

Через війну та окупацію частини територій тисячі дітей змінили місце проживання та навчання. Формування міжкультурного простору стає запорукою їхньої соціалізації, адаптації до нових умов, зниження конфліктності та напруги в учнівському середовищі.

3. Євроінтеграційний курс України.

Освітня політика держави зорієнтована на європейські цінності, які передбачають повагу до культурного різноманіття, розвиток міжкультурної компетентності, забезпечення прав меншин, боротьбу з дискримінацією. Це актуалізує необхідність інтеграції міжкультурного компоненту в освітній процес.

4. Глобалізаційні процеси та цифровізація освіти.

Швидке поширення інформації, участь українських школярів у міжнародних проєктах, обмінах, вивчення іноземних мов. Усе це потребує розуміння культурних особливостей інших народів, навичок комунікації у багатокультурному середовищі.

5. Виховання громадян демократичного суспільства.

Міжкультурна освіта формує ключові компетентності Нової української школи – зокрема, соціальну та громадянську, культурну самосвідомість, навички співпраці та емпатії. Без врахування міжкультурного виміру виховання учня як громадянина України XXI століття буде неповним.

Таким чином, міжкультурний простір закладу освіти можна розглядати як динамічну систему, в якій взаємодіють учні, педагоги та культурні елементи, що формують освітнє середовище. Цей простір включає в себе не лише фізичне оточення, але й соціально-психологічні та комунікативні аспекти, що впливають на формування особистості в умовах культурного різноманіття.

Фундаментальні складові міжкультурної освіти, що формують її концептуальний базис, досліджувала науковиця І. Власюк [7] зосереджуючи увагу на ціннісних, змістовних та діяльнісних аспектах освітнього процесу (рис. 1.2.). Виділені складові слугують методологічною основою для проєктування освітнього середовища ліцею та організації профільного навчання з урахуванням культурного різноманіття.



Рис. 1.2. Фундаментальні складові міжкультурної освіти [7]

Примітка. Рисунок розроблено на основі матеріалів І. Власюк [7]

Зважаючи на сказане вище, структура міжкультурного простору представляє собою комплекс взаємопов'язаних компонентів, кожен з яких реалізується у системі:

1. Культурно-ціннісний компонент – уявлення, норми, традиції, що репрезентують культурні коди різних спільнот.
2. Комунікативний компонент – мовна і невербальна взаємодія між учасниками освітнього процесу.
3. Психолого-педагогічний компонент – методики, технології, моделі педагогічної взаємодії в умовах культурної різноманітності.
4. Інституційний компонент – організаційно-правові умови, політика та ресурси, які забезпечують реалізацію міжкультурної освіти.

Функції міжкультурного простору у закладі освіти характеризуються наступним аспектами:

1. Підтримка міжкультурного діалогу: створення умов для відкритого обміну думками та досвідом між представниками різних культур.

2. Формування толерантності та взаємоповаги: виховання здатності до прийняття культурних відмінностей та уникнення стереотипів.
3. Розвиток міжкультурної компетентності: набуття знань, умінь та навичок для ефективної взаємодії в мультикультурному середовищі.
4. Інтеграція культурних цінностей: поєднання елементів різних культур у навчальний процес для збагачення освітнього досвіду (рис. 1.3.).



Рис. 1.3. Функції міжкультурного простору закладу освіти

Примітка. Рисунок розроблено автором.

Дослідники пропонують різні підходи до організації міжкультурного освітнього простору, зокрема через інтеграцію культурних компонентів у навчальні програми, розвиток міжкультурної компетентності учнів та адаптацію міжнародного досвіду до національних умов.

Отже, формування міжкультурного простору у закладі середньої освіти – це не лише педагогічне, а й соціально значуще завдання, що сприяє консолідації суспільства, збереженню національної єдності, вихованню покоління, здатного жити в умовах культурного розмаїття.

1.3. Зарубіжний досвід реалізації міжкультурного профільного навчання

Світовий досвід засвідчує, що профільне навчання є ефективним інструментом адаптації старшої школи до викликів глобального масштабу – пандемії, міграційної кризи, воєнних конфліктів. У багатьох країнах було напрацьовано цінні моделі, які можуть бути враховані в освітній політиці України.

Основними характеристиками профільної освіти у Фінляндії є індивідуальні освітні траєкторії та міждисциплінарність. Фінська система середньої освіти активно впроваджує профільне навчання в рамках старшої загальної школи (lukio). Основу становить модульна структура, що дозволяє учням самостійно обирати дисципліни за інтересами (наприклад, інженерія, екологія, цифрові технології). Після пандемії 2020 року в країні зроблено акцент на цифрову підтримку індивідуальних траєкторій з використанням національних платформ (наприклад, Wilma, Moodle, Edmodu). На думку дослідників, індивідуалізація профілів сприяє більш високій навчальній мотивації та підвищує відповідальність учнів за власну освітню траєкторію [57].

Німецькі школи володіють багаторічним досвідом реалізації диференційованого та індивідуалізованого підходів у навчанні. Уже близько ста років у цій країні функціонує багатокомпонентна шкільна система, що охоплює різні типи закладів освіти – гімназії, ліцеї, приватні експериментальні школи, а також запроваджує елементи розвивального навчання. Початки орієнтації на особистісно зорієнтоване навчання сягають епохи реформаторської педагогіки початку XX століття. Унаслідок освітніх реформ 1970-х років у Німеччині до нормативної бази були внесені зміни, що офіційно закріпили такі форми навчальної діяльності, як «вільна робота» і «проектні тижні», та рекомендували включити їх до розкладу занять у всіх типах шкіл [4].

Для профільної освіти у Німеччині характерними є дуальність та рання профілізація. Профільне навчання реалізується через систему Gymnasium та

Berufsschule, що орієнтована на поєднання загальноосвітньої та професійної підготовки. Модель дуальної освіти дозволяє учням старших класів проходити практику на підприємствах уже під час навчання, що підвищує конкурентоспроможність випускників на ринку праці.

Концепція профільного навчання в системі шкільної освіти Німеччини сформувалася під впливом наукових напрацювань таких провідних педагогів, як Х. Бланкертц, В. Ділтей, В. Клафкі, В. Флітнер, Х. фон Хентіг і У. Херман. Певні аспекти профільної організації навчально-виховного процесу також висвітлено у працях О. Болноу, Т. Пелстера, К. Фура та Д. Шваніца.

Особливої актуальності ця модель набула в контексті зростаючої потреби в гнучких професійних навичках після енергетичної кризи та напливу біженців.

Після початку російської агресії в Україні Литва, яка має спільний кордон із Білоруссю, здійснила освітню мобілізацію, спрямовану на національну безпеку та громадянську освіту. У старших класах введено курси з інформаційної безпеки, кіберграмотності, оборонної освіти, що поєднуються з профілями за вибором (економіка, медицина, STEM).

Литовський приклад доводить, що профілізація може бути адаптивним інструментом зміцнення національної самосвідомості та громадянської відповідальності.

Основним закладом загальної середньої освіти, який провадить профільну освітню діяльність в Естонії, є гімназія. Стандартний термін навчання в гімназії становить три роки (10, 11, 12 класи). Оскільки гімназії виконують як освітню, так і виховну функції, їх основна мета полягає в тому, щоб перетворити здобувачів освіти на «творчих, всебічно розвинених, соціально зрілих і гідних довіри особистостей, котрі усвідомлюють свої цілі та завдання і здатні їх досягати в різних сферах життя, а саме: як партнери в особистому житті, носії та хранителі культури, у різних професіях і ролях на ринку праці, а також як громадяни, відповідальні за сталий розвиток суспільства і довкілля» [59].

У зв'язку з напливом українських дітей у 2022-2023 рр. Польща активно впровадила інтегровані профільні програми з можливістю подвійного супроводу українською та польською мовами. Було створено «профільні центри підтримки» у ліцеях для учнів, які мають намір вступати до вишів ЄС [60].

Канада є лідером у впровадженні мультикультурної політики, яка офіційно закріплена на федеральному рівні. Ця політика сприяє розвитку міжкультурної освіти, особливо в провінціях з високим рівнем етнічного різноманіття, таких як Онтаріо та Британська Колумбія.

У канадських школах міжкультурна освіта реалізується через:

- інтеграцію культурного контексту в навчальні програми: навчальні матеріали включають історії, традиції та внески різних етнічних груп, що сприяє формуванню поваги до культурної різноманітності;
- підтримку мовної різноманітності: багато шкіл пропонують програми двомовного навчання, що дозволяє учням зберігати та розвивати рідну мову поряд з вивченням англійської або французької;
- професійний розвиток учителів: педагоги проходять підготовку з міжкультурної компетентності, що дозволяє їм ефективно працювати в багатокультурному середовищі [56].

Однак, існують виклики, пов'язані з необхідністю глибшої інтеграції міжкультурної освіти в усі аспекти навчального процесу та забезпечення рівного доступу до ресурсів для всіх етнічних груп.

У США мультикультурна освіта має довгу історію, що бере початок з руху за громадянські права у 1960-х роках. Сучасні підходи включають:

- критичну мультикультурну освіту: фокус на аналізі структурної нерівності, расизму та соціальної справедливості в навчальному процесі;
- інклюзивні навчальні програми: включення в курси історії, літератури та соціальних наук матеріалів, що відображають досвід різних етнічних та культурних груп;

- підготовку вчителів: педагогічні програми включають курси з мультикультурної освіти, хоча дослідження показують, що лише близько 45% програм підготовки вчителів вимагають проходження таких курсів [58].

Незважаючи на ці зусилля, критики вказують на те, що мультикультурна освіта в США іноді зосереджується на поверхневому ознайомленні з культурами, не заглиблюючись у системні проблеми нерівності. Крім того, існує потреба в більшій підтримці вчителів у впровадженні критичних підходів до мультикультурної освіти.

Досвід Канади та США у впровадженні міжкультурного профільного навчання свідчить про важливість системного підходу до інтеграції культурної різноманітності в освіту. Ключовими елементами успішної міжкультурної освіти є наступні:

- політична підтримка та нормативна база: офіційне визнання мультикультурної освіти сприяє її впровадженню на всіх рівнях;
- підготовка та підтримка вчителів: необхідність у професійному розвитку педагогів для ефективної роботи в багатокультурному середовищі;
- інклюзивні навчальні програми: створення навчальних матеріалів, що відображають культурну різноманітність та сприяють розвитку критичного мислення.

Україна може врахувати ці підходи при розробці та впровадженні міжкультурного профільного навчання, адаптуючи їх до національного контексту та потреб суспільства.

Таким чином, аналіз зарубіжного досвіду реалізації міжкультурного профільного навчання засвідчує, що країни з розвиненими демократичними традиціями (Німеччина, Канада, Швеція, США) акцентують увагу на необхідності інтеграції етнокультурного компонента в освітній процес, забезпеченні культурної інклюзії, розвитку соціально-громадянських компетентностей та збереженні етнічної ідентичності. Профільне навчання в

умовах міжкультурного середовища передбачає диференціацію змісту освіти, врахування індивідуальних освітніх траєкторій та створення інклюзивного простору, що сприяє гармонійному розвитку особистості незалежно від культурного чи етнічного походження.

Успішними практиками зарубіжних систем освіти є впровадження моделей міжкультурної освіти, застосування інноваційних форм навчання (проектне навчання, інтеркультурні модулі, міждисциплінарні курси), розширення автономії закладів освіти щодо вибору освітніх програм і методик. Ці підходи можуть бути адаптовані в українському контексті з урахуванням національних пріоритетів, зокрема для реалізації профільного навчання в ліцєях із міжкультурним середовищем, особливо в умовах сучасних викликів, пов'язаних із міграцією, війною та інтеграцією в європейський освітній простір.

Висновки до розділу 1

Таким чином, у першому розділі ми визначили зміст та мету профільного навчання в сучасному освітньому середовищі та окреслили теоретичні підходи до його організації, з'ясували зміст поняття «міжкультурний простір», його структуру та особливості реалізації в закладах освіти, проаналізували зарубіжний досвід реалізації міжкультурного профільного навчання.

Профільне навчання в умовах міжкультурного середовища виступає ефективним інструментом для реалізації принципів особистісно орієнтованої, інклюзивної та культурно чутливої освіти, що враховує індивідуальні освітні потреби та культурні особливості здобувачів освіти.

Теоретичне підґрунтя організації такого навчання ґрунтується на гуманістичній педагогіці, культурологічному підході, компетентнісному та аксіологічному підходах, що дозволяють розвивати у здобувачів освіти міжкультурну компетентність, толерантність, громадянську відповідальність і соціальну згуртованість.

Профільне навчання у полікультурному контексті передбачає диференціацію змісту освіти, адаптацію освітніх програм до мовних і культурних потреб учнів, а також використання інтерактивних, діалогічних та проєктних методів навчання.

Світовий та український досвід свідчить, що успішна реалізація профільного навчання в міжкультурному середовищі потребує системної підготовки педагогів, здатних працювати в умовах культурного розмаїття, володіти міжкультурною компетентністю та впроваджувати принципи педагогіки партнерства.

РОЗДІЛ 2

СТАН І ПРОБЛЕМИ ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОФІЛЬНОГО НАВЧАННЯ В ЛІЦЕЯХ З МІЖКУЛЬТУРНИМ СЕРЕДОВИЩЕМ

2.1. Аналіз нормативно-правової бази та освітніх стратегій щодо профільного навчання

Питання міжкультурного діалогу та виховання посідає важливе місце не лише в академічному дискурсі, але й у практичній діяльності міжнародних інституцій, зокрема Ради Європи. Упродовж останніх десятиліть ця організація ініціювала низку важливих нормативних документів і програм, спрямованих на формування міжкультурної компетентності в освітньому середовищі [42]. Серед них – проєкт щодо освіти й культурної інтеграції мігрантів (1981), Рекомендації Кабінету Міністрів Ради Європи з підготовки вчителів на основі культурного підходу (1984), проєкт «Демократія, права людини, меншини: освітні та культурні аспекти» (1997), ініціатива «Освіта на основі демократичної моральності» (2000), а також документи, що стосуються релігійного розмаїття в освітньому просторі (2002). Значним внеском стало ухвалення Декларації конференції міністрів освіти країн Європи «Міжкультурна освіта: управління розмаїттям, зміцнення демократії», а також публікація «Білої книги з міжкультурного діалогу» під назвою «Жити разом у рівності й гідності» (2008) [3], яка закріпила ключові цінності європейського підходу до міжкультурної взаємодії в освіті

В Україні нормативно-правова база та освітні стратегії щодо профільного навчання у старшій школі ґрунтуються на ряді законодавчих актів, концепцій та стандартів, які сприяють диференціації освіти, врахуванню індивідуальних інтересів учнів та підготовці їх до професійного самовизначення. Серед базових законодавчих актів досліджувану нами проблему організацій профільного навчання у ліцях з міжкультурним середовищем регламентують наступні:

1. Закон України «Про освіту» (2017) [17].

Визначає основні принципи освітньої діяльності, зокрема доступність, якість, інклюзивність та особистісно орієнтований підхід до навчання. Визначає профільне навчання як частину повної загальної середньої освіти, що реалізується на рівні профільної середньої освіти (ліцей). Закріплює положення про вибірність і варіативність освітніх програм, що відповідає потребам та інтересам учнів (ст. 12, 15).

2. Закон України «Про повну загальну середню освіту» (2020) [18].

Регулює питання організації та змісту середньої освіти, зокрема профільного навчання, визначаючи його як вид диференційованого навчання, що враховує освітні потреби, нахили, здібності учнів та забезпечує умови для їхнього професійного самовизначення. Визначає структуру профільної освіти: базовий компонент + варіативний (за вибором учня). Надає можливість учням обирати профіль (академічний або професійний), а також конкретні навчальні предмети в межах профілю (ст. 5, 8, 9). Передбачає можливість здобуття профільної освіти у різних формах – очній, дистанційній, екстернаті тощо.

3. Концепція профільного навчання у старшій школі (2013) [23].

Окреслює методологію, організаційно-педагогічні умови та механізми реалізації профільного навчання, визначаючи його як ключовий напрям модернізації системи освіти.

4. Державний стандарт повної загальної середньої освіти (2020) [12].

Затверджений постановою Кабінету Міністрів України, визначає структуру та зміст освіти, зокрема обов'язкові та варіативні компоненти навчальних програм, що дозволяє реалізовувати профільне навчання. Запроваджує компетентнісний підхід і поділ освітнього змісту на інваріантну та варіативну складові. Пропонує гнучкість в адаптації програм до потреб здобувачів освіти, у тому числі в міжкультурному середовищі.

Основними стратегіями, що визначають особливості організації профільного навчання у закладах освіти з міжкультурних середовищем, є наступні:

1. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період 2021-2031 року [31].

Затверджена Указом Президента України, визначає пріоритети розвитку освіти, зокрема впровадження профільного навчання як засобу забезпечення рівного доступу учнів до здобуття загальноосвітньої та початкової допрофесійної підготовки.

2. Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» (2016) [23].

Спрямована на модернізацію освітнього процесу, зокрема через впровадження профільного навчання, що дозволяє враховувати індивідуальні особливості учнів та сприяє їхньому професійному самовизначенню. План заходів на 2017–2029 роки із запровадження Концепції «Нова українська школа», затверджений розпорядженням Кабінету Міністрів України, визначає конкретні кроки та заходи для реалізації профільного навчання в рамках загальної середньої освіти. Розглядає профільну освіту як ресурс для залучення молоді до локального розвитку і підвищення якості людського капіталу.

3. Державна стратегія регіонального розвитку (2021–2027). Сприяє розвитку опорних шкіл і ліцеїв, орієнтованих на профілізацію освіти в умовах децентралізації.

Нормативна база в Україні створює умови для ефективної реалізації профільного навчання, ґрунтуючись на принципах варіативності, академічної свободи, інклюзивності. Водночас реалізація нормативних положень потребує кадрового, методичного та інфраструктурного забезпечення, особливо в умовах міжкультурного середовища та війни. З огляду на вимоги часу, профільне навчання повинно підтримуватись цифровими технологіями, гнучкими програмами і міжгалузевими підходами до змісту освіти.

Таким чином, нормативно-правова база та освітні стратегії України сприяють розвитку профільного навчання у старшій школі, орієнтуючи освітній процес на індивідуальні потреби учнів, їхні інтереси та здібності. Це дозволяє забезпечити гнучкість та варіативність навчальних програм, сприяє

професійному самовизначенню учнів та їхній підготовці до подальшої освіти або професійної діяльності.

2.2. Особливості ліцеїв з міжкультурним середовищем. Діагностика стану організації профільного навчання у ліцеї «Академія»

Ліцеї з міжкультурним середовищем в Україні характеризуються багатоманітністю мовної, національної та релігійної складових, що створює унікальні умови для формування толерантності, міжкультурної компетентності та громадянської свідомості учнів.

В Україні функціонують навчальні заклади з різними мовами навчання, зокрема українською, польською, угорською, болгарською, кримськотатарською та іншими. Це дозволяє учням з різних етнічних груп здобувати освіту рідною мовою, що сприяє збереженню та розвитку їх культурної ідентичності. Наприклад, у Запорізькій області діють школи з навчанням болгарською мовою, а також єврейські та арабські культурні центри, що організовують освітні заходи для дітей. У ліцеях Закарпатської, Чернівецької, Одеської областей практикується навчання кількома мовами (українською, угорською, румунською, болгарською тощо). У школах Німеччини, Канади існує практика ESL (English as a Second Language) чи DaZ (Deutsch als Zweitsprache) – допоміжних мовних програм для дітей-мігрантів.

Вивчення мов національних меншин є важливим аспектом освітнього процесу, оскільки сприяє розвитку комунікативних навичок, розумінню інших культур та формуванню міжкультурної толерантності. Згідно з методичними рекомендаціями, вивчення мов національних меншин має бути спрямоване на формування духовно багатой особистості, здатної до міжкультурного діалогу.

Мовне розмаїття у ліцеях із міжкультурним середовищем є ключовим фактором формування інклюзивного навчального середовища. Як визначає науковиця І. Сікорська, «освітній процес у полікультурному середовищі

передбачає дво- або багатомовність, яка створює умови для формування у здобувачів освіти толерантного ставлення до інших мов і культур» [44, с.112].

Україна є багатонаціональною країною, де проживають представники понад 130 національностей. Ліцеї з міжкультурним середовищем сприяють формуванню національної свідомості учнів через вивчення національних традицій, фольклору, історії та культури різних народів. Це дозволяє учням усвідомити свою належність до певної національної спільноти та розвивати повагу до культурного різноманіття.

Зокрема, у Пістинському ліцеї акцентується увага на вивченні української мови та літератури, що сприяє формуванню національно свідомої особистості, здатної до патріотичного виховання.

У навчальному середовищі ліцеїв із міжкультурною складовою враховуються культурні відмінності, етнічна ідентичність учнів. На думку дослідників (Л.Горбунова, І.Сікорська, О.Сухомлинська та інш.), ефективне функціонування багатонаціонального освітнього простору можливе лише за умови урахування етнокультурних особливостей національних меншин і корінних народів» [8].

Навчальні програми в ліцеях можуть включати регіональні компоненти – історію та культуру національних спільнот (наприклад, курс «Історія та культура румун»). Підтримуються проекти, присвячені культурному обміну, національним святкам, тижням культури тощо.

Релігійна складова в освітньому процесі ліцеїв з міжкультурним середовищем полягає у формуванні в учнів поваги до різних релігійних переконань та сприянні розвитку релігійної толерантності. В Україні релігійне виховання в школах є добровільним і зазвичай реалізується через предмети «Закон Божий» або етику, залежно від релігійних уподобань учнів та їхніх батьків.

Релігійна складова в освітньому процесі ліцеїв з міжкультурним середовищем реалізується з дотриманням принципів нейтральності та толерантності.

Сучасна школа, на думку науковець С. Сисоєвої, І. Соколової, повинна бути відкритою до вивчення релігійних систем і водночас зберігати світський характер освіти, формуючи повагу до різних світоглядних позицій [43]. У деяких ліцях з поглибленим гуманітарним профілем можуть бути факультативи з релігієзнавства або етики. Під час організації святкових заходів та розкладу враховуються релігійні традиції учнів (наприклад, Рамадан, Песах, Різдво за юліанським і григоріанським календарем тощо).

Отже, ліцеї з міжкультурним середовищем виконують функцію не лише освітню, а й соціокультурну, сприяючи формуванню толерантності, поваги до інших мов, національностей та релігій, відіграють важливу роль у формуванні у молоді навичок міжкультурної комунікації, толерантності та громадянської свідомості. Такі заклади освіти створюють умови для соціальної інтеграції учнів різного культурного походження, запобігання проявам дискримінації та формування цінностей демократичного суспільства. Реалізація міжкультурного підходу в профільному навчанні сприяє підвищенню якості освітнього процесу та розвитку ключових компетентностей, визначених державними освітніми стандартами. Це потребує гнучкого підходу до змісту освіти, педагогічної чутливості та правового забезпечення.

Переважна кількість українських ліцеїв поступово інтегрують міжкультурний компонент в освітні програми через:

- мовну різноманітність;
- міжнародні освітні проєкти;
- культурологічні дисципліни;
- позакласну діяльність із залученням представників різних національностей (табл.2.1).

Зазначені напрями забезпечують системність упровадження міжкультурної освіти та сприяють формуванню в учнів готовності до навчання і професійної діяльності в полікультурному суспільстві.

Таблиця 2.1.

**Порівняльний аналіз освітніх програм ліцеїв
з міжкультурним середовищем**

<i>Назва ліцею</i>	<i>Профіль навчання</i>	<i>Міжкультурні елементи в освітній програмі</i>	<i>Форми реалізації</i>
Київський ліцей «Наукова зміна»	Філологічний, громадянський	Інтеграція курсів з культурології, іноземні мови	Erasmus+, eTwinning, дні культур
Український гуманітарний ліцей КНУ	Гуманітарний	Історія культур, іноземні мови	Міжнародні проєкти, конференції
Харківський ліцей № 89	Історико-правовий	Курс «Культура толерантності», релігієзнавство	Тренінги, просвітницькі кампанії
Закарпатський обласний ліцей-інтернат	Мовно-етнічний	Вивчення мов нацменшин (угорська, румунська, словацька)	Вивчення предметів мовами меншин, культурні фестивалі
Ізмаїльський ліцей	Лінгвістичний	Мова і культура народів Придунав'я	Гуртки, співпраця з болгарськими/румунськими школами
Львівський фізико-математичний ліцей	STEM	Курс «Культура і наука», міжнаціональні наукові комунікації	Дебати, лекції, участь у конкурсах з міжнародними партнерами

Примітка. Таблицю створено за матеріалами відкритих джерел.

Ліцей «Академія» м. Києва – це заклад загальної середньої освіти, що забезпечує науково-теоретичну, гуманітарну, загальнокультурну підготовку обдарованих і здібних дітей. При ліцеї функціонує початкова школа (1-4 кл.) з метою забезпечення наступності у навчально-виховному процесі. Ліцей знаходиться у комунальній власності територіальної громади Святошинського району м. Києва.

Аналіз профільної діяльності у міжкультурному середовищі ліцею «Академія» у Києві, зокрема з опорою на офіційні документи, дозволяє оцінити ефективність інтеграції міжкультурної освіти в освітній процес. Статут закладу освіти, ліцензія на впровадження освітньої діяльності, свідоцтво про атестацію закладу, освітня програма закладу, річний звіт про діяльність закладу освіти – ці документи є основними джерелами для аналізу профільної діяльності ліцею в контексті міжкультурного середовища. Згідно з офіційними документами, ліцей «Академія» активно впроваджує профільне навчання, орієнтуючи учнів на різні напрямки, що відповідають їхнім інтересам та здібностям. Це включає вивчення іноземних мов, участь у міжнародних освітніх програмах та проєктах, що сприяють розвитку міжкультурної комунікації та розуміння різноманіття культур.

Ліцей функціонує в умовах демографічних, соціальних та культурних змін, які відбуваються в українському суспільстві внаслідок війни, внутрішньої міграції, повернення та переміщення дітей з різних регіонів країни і світу. У таких обставинах управління закладом освіти вже не може ґрунтуватися виключно на традиційних механізмах адміністративного керівництва. Воно вимагає врахування культурної різноманітності контингенту учнів, адаптації управлінських підходів, створення нових комунікаційних моделей та розбудови гнучкої системи підтримки, що охоплює і освітній, і соціально-психологічний аспекти. Це безпосередньо впливає на організацію профільного навчання, яке передбачає складні управлінські рішення щодо добору кадрового забезпечення, формування освітніх програм, узгодження ресурсів, побудови партнерств та створення рівних можливостей для всіх учнів, незалежно від їхнього культурного досвіду.

Як управлінська система ліцей «Академія» має чітку організаційну структуру, у якій визначено зони відповідальності адміністрації, педагогічного колективу, психологічної служби, соціального педагога, методичних об'єднань і класних керівників. Водночас у практиці роботи закладу простежуються особливості, які свідчать про потребу оновлення управлінських процедур

відповідно до вимог міжкультурності. Стратегічні документи ліцею містять загальні положення щодо організації профільного навчання, але не передбачають окремої стратегії розвитку профільної освіти або політики міжкультурної взаємодії. Це створює ситуацію, у якій окремі управлінські дії є ефективними, але вони залишаються роз'єднаними, не інтегрованими в єдину логічну систему. Такий стан знижує прогнозованість управлінських рішень і робить складнішим забезпечення якості профільної освіти.

Аналіз кадрового забезпечення профільного навчання показує, що у ліцеї працює достатньо кваліфікованих педагогів, здатних викладати профільні дисципліни. Проте їхня підготовленість до роботи в міжкультурному середовищі є нерівномірною. Значна частина педагогів не проходила спеціалізованих тренінгів або курсів з міжкультурної комунікації, конфліктології, роботи з дітьми, які пережили стрес або мають інші культурні освітні практики. Це не означає, що педагоги не здатні виконувати свої професійні обов'язки, але свідчить про відсутність цілеспрямованої кадрової політики у напрямі адаптації вчителів до сучасних управлінських викликів. У міжкультурному середовищі педагог має бути не лише фахівцем зі свого предмета, а й комунікатором, фасилітатором, медіатором, здатним забезпечити взаєморозуміння й психологічну безпеку учнів.

Важливою складовою управлінського аналізу є оцінка комунікаційних практик, які використовуються у ліцеї. Комунікація між адміністрацією, учителями, учнями та батьками загалом налагоджена, проте вона не завжди враховує потреби батьків та учнів, які прибули з інших культурних середовищ. Інформація про профілі, процедури вибору, можливості переходу з одного профілю до іншого подається переважно в традиційній формі – українською мовою, текстовими повідомленнями. Для частини родин це створює інформаційні бар'єри, оскільки вони потребують більш наочних матеріалів, перекладених документів або індивідуальних консультацій. Нестача комунікаційних інструментів негативно позначається на розумінні батьками суті

профільної освіти, що може ускладнювати їхню участь у виборі профілю для дитини.

Проблеми проявляються також у сфері управління освітнім середовищем. Ліцей «Академія» загалом забезпечує безпечне і підтримувальне середовище, однак у разі появи учнів з різних регіонів, країн або культур можуть виникати ситуації, які потребують спеціалізованого реагування. Серед них – непорозуміння, пов'язані з мовними або соціальними особливостями, різним рівнем академічної підготовки, психологічним станом або інтеграційними труднощами. Відсутність внутрішнього регламенту роботи з міжкультурними групами ускладнює координацію дій між педагогами, адміністрацією та фахівцями психологічної служби. Це свідчить про потребу в розробленні інституційної політики роботи з різноманітністю – документа, який би встановлював чіткі правила й механізми взаємодії.

Для визначення рівня організації профільного навчання у міжкультурному просторі ліцею «Академія» було розроблено діагностичну модель, яка дає змогу оцінити не лише ступінь впровадження профільного навчання, а й ефективність міжкультурних підходів у його реалізації.

Мета діагностування полягає у визначенні рівня організації профільного навчання у міжкультурному середовищі ліцею з урахуванням культурного та мовного різноманіття учнів, змісту профільної освіти, методичного та кадрового забезпечення, а також рівня міжкультурної інтеграції у навчальний процес.

Об'єктами діагностики є адміністрація ліцею (директор, заступники), учителі профільних дисциплін, учні старших класів, внутрішні документи (освітня програма, навчальні плани, розклад).

Методи збору інформації:

- анкетування вчителів, адміністрації, учнів ліцею з метою визначення рівня організації профільного навчання у міжкультурному середовищі (додатки

Б, В, Г). У дослідженні взяли участь: 68 учителів, 116 учнів старшої (профільної) школи та 6 членів адміністрації;

- інтерв'ю з метою визначення глибини усвідомлення педагогами ролі міжкультурного компонента в профільній освіті;
- аналіз документів.

Нижче наводимо аналітичний звіт щодо даних діагностичного обстеження на предмет виявлення рівня організації профільного навчання у міжкультурному середовищі ліцею та використання міжкультурних компонентів у викладанні профільних дисциплін.

Для оцінювання результатів анкетування було сформовано шкалу оцінювання результатів анкетування вчителів (13 питань з максимальною оцінкою 2 бали), яку представлено у таблиці 2.2.

Таблиця 2.2.

Шкала оцінювання результатів анкетування вчителів

<i>Рівень</i>	<i>Бали</i>	<i>Характеристика рівня інтеграції міжкультурного підходу</i>
Оптимальний	20–26	Учитель системно впроваджує міжкультурні підходи у профільне навчання: враховує культурні особливості учнів під час планування уроків, постійно включає приклади з інших культур, має доступ до методичних матеріалів, пройшов відповідні тренінги, бере участь у міжкультурних освітніх проєктах. Ліцей надає адміністративну підтримку цій діяльності.
Допустимий	14–19	Учитель частково використовує міжкультурні елементи: іноді враховує культурний контекст, включає окремі приклади з інших культур, може мати обмежений доступ до ресурсів і досвіду. Певні ініціативи реалізуються, але системного підходу поки що немає. Адміністративна підтримка – вибіркова або обмежена.

Критичний	Менше 13	Учитель не використовує або практично не використовує міжкультурний підхід у профільному навчанні. Зміст уроків не адаптується до культурного контексту учнів, відсутній доступ до навчальних матеріалів, бракує підготовки з міжкультурної тематики. Адміністративна підтримка відсутня
-----------	-------------	--

Примітка. Таблицю розроблено автором.

Ця шкала дозволяє оцінити загальний рівень міжкультурної інтеграції в навчальному процесі, визначити потреби в підвищенні кваліфікації педагогів, сприяти розробці заходів з удосконалення організації профільного навчання у міжкультурного середовища в ліцеї.

Загальні результати проведеного анкетування вчителів на предмет виявлення рівня організації профільного навчання у міжкультурному просторі ліцею за шкалою інтеграції представлено у таблиці 2.3.

Таблиця 2.3.

Результати анкетування вчителів (за шкалою оцінювання)

<i>Рівень</i>	<i>Кількість респондентів</i>	<i>Частка (%)</i>
Оптимальний	19	27,9 %
Допустимий	33	48,5 %
Критичний	16	23,6 %

Примітка. Таблицю розроблено автором.

Як можемо побачити з даних таблиці 2.3., 48,5 % учителів продемонстрували допустимий рівень інтеграції міжкультурного підходу, що свідчить про часткову інкорпорацію елементів мультикультурності у профільне навчання. 27,9 % (19 осіб) виявили оптимальний рівень, тобто регулярно враховують культурне походження учнів, використовують приклади з різних культур, а також проходили відповідні курси/тренінги. 23,6 % виявили критичний рівень організації профільного навчання та використання міжкультурних компонентів у викладанні профільних дисциплін: не інтегрують міжкультурний компонент у навчальний процес, не мають відповідних матеріалів чи підтримки з боку адміністрації.

Детальні висновки за розділами анкети виявили наступне:

1. Освітнє середовище: 71 % учителів підтвердили, що у їхніх класах навчаються учні різних національностей; 60 % зазначили, що міжкультурні труднощі виникають іноді, 15 % – часто.

2. Міжкультурні підходи у навчанні: лише 28 % завжди враховують культурний контекст під час планування уроків; 42 % частково включають міжкультурні елементи у викладання; 70 % вважають, що профільне навчання має бути адаптоване до культурних особливостей.

3. Методичне забезпечення: лише 19 % респондентів мають повний доступ до методичних матеріалів з питань організації профільного навчання у міжкультурному середовищі освіти; 64 % не проходили курсів або тренінгів з цієї тематики.

4. Адміністративна підтримка: 37 % зазначили, що адміністрація підтримує міжкультурні підходи; 22 % були залучені до проєктів з мультикультурної освіти.

Ілюстрація результатів проведеного анкетування вчителів наведено на рис. 2.1.

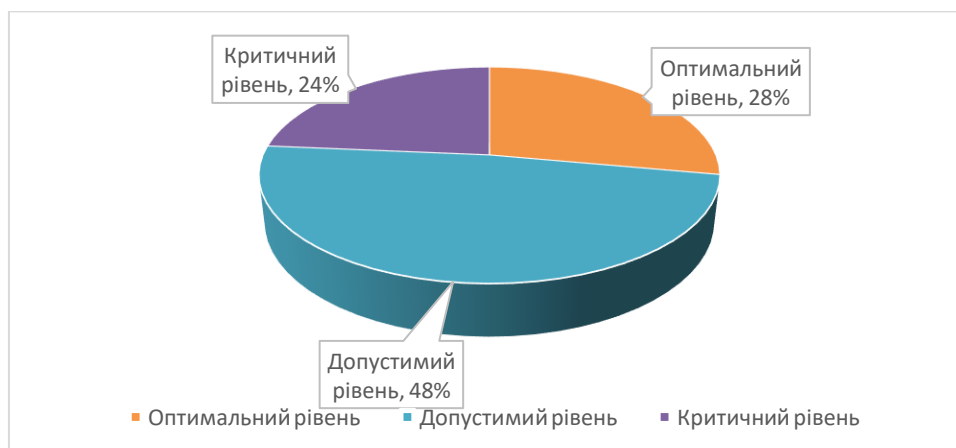


Рис. 2.1. Результати анкетування вчителів на предмет визначення рівня організації профільного навчання у міжкультурному просторі ліцею та впровадження елементів мультикультурності у викладання профільних дисциплін.

Примітка. Рисунок розроблено автором.

Висновки та рекомендації:

- 1) Існує потреба в системному впровадженні міжкультурної освіти у профільне навчання.
- 2) Необхідно розширити доступ учителів до методичних матеріалів та програм підвищення кваліфікації.
- 3) Адміністраціям навчальних закладів слід активніше підтримувати проєкти міжкультурного спрямування.

На підставі проведеного анкетування учнів було складено аналітичний опис результатів щодо рівня організації профільного навчання у міжкультурному середовищі. Опитування проводилося серед 116 учнів старших (профільних – математичних та гуманітарних) класів ліцею з метою визначення ефективності організації профільного навчання в умовах міжкультурного середовища. Анкета включала запитання, що охоплювали освітнє середовище, доступність профільних напрямів, врахування культурних особливостей учнів, а також загальний рівень комфортності навчання у багатокультурному колективі. Анкетування виявило наступні результати:

Більшість опитаних (65 %) навчаються в класах, де є учні з різними національними або культурними особливостями. Це свідчить про достатню етнокультурну різноманітність середовища, що вимагає адаптації навчального процесу до мультикультурних умов.

88 % респондентів зазначили, що мали можливість обрати профіль навчання відповідно до своїх інтересів. Водночас 12 % відчують обмеження у виборі через відсутність відповідного (природничого) напрямку в закладі освіти.

45 % учнів відзначили, що іноді виникають труднощі у спілкуванні на міжкультурному рівні, 12 % – часто, а 43 % – ніколи не стикалися з такими проблемами. Це свідчить про загалом сприятливу атмосферу, однак наявні виклики вимагають цілеспрямованої роботи педагогів.

Лише 32 % учнів вважають, що під час навчання вчителі враховують культурні особливості класу. Ще 28 % відзначили часткове врахування, а 40 %

не бачать такої уваги з боку вчителів. Також менш ніж половина учнів (41 %) повідомили про включення прикладів з різних культур до змісту уроків.

63% учнів вказали на участь у заходах, спрямованих на розвиток міжкультурного діалогу, проте частина таких активностей є епізодичною. Це відкриває потенціал для посилення системної міжкультурної роботи.

Розподіл респондентів за рівнем оцінки організації профільного навчання та інтеграції міжкультурного підходу (за бальною шкалою) виявився наступним:

- оптимальний рівень – 27,6 % (32 особи)
- достатній рівень – 55,2 % (64 особи)
- критичний рівень – 17,2 % (20 осіб)

Ілюстрація результатів проведеного анкетування учнів ліцею наведено на рис. 2.2.

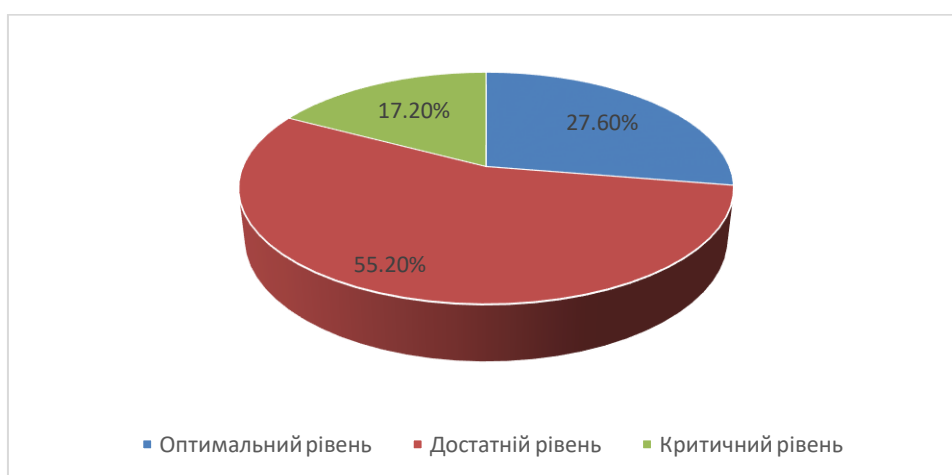


Рис. 2.2. Результати анкетування учнів на предмет визначення рівня організації профільного навчання у міжкультурному просторі ліцею та впровадження елементів мультикультурності у викладання профільних дисциплін

Примітка. Рисунок розроблено автором.

Отримані результати свідчать, що більшість учнів оцінюють рівень міжкультурної інтеграції у профільному навчанні як середній, що вказує на часткову реалізацію міжкультурного підходу в освітньому процесі. Основними

недоліками є недостатнє включення міжкультурного компоненту в освітні програми та обмежене врахування культурних особливостей учнів. Це вимагає підвищення кваліфікації педагогів, розширення методичного забезпечення та систематичної роботи з учнями з акцентом на толерантність, повагу до культурних відмінностей і міжкультурну комунікацію.

Діагностичне анкетування адміністрації ліцею (6 осіб) з метою виявлення стану організації профільного навчання у міжкультурному середовищі мало за мету визначити управлінські підходи, можливості й виклики в реалізації профільного навчання з урахуванням культурного різноманіття здобувачів освіти (додаток Г).

Метою дослідження є вивчення рівня організації профільного навчання з урахуванням міжкультурного компонента в управлінській діяльності адміністрації ліцею. Кількість респондентів: 6 осіб адміністративного персоналу.

Основні результати:

1. Наявність міжкультурного середовища в закладі: 100 % респондентів визнали наявність учнів різних національностей і культур у закладі. Це підтверджує актуальність реалізації міжкультурного компонента в профільному навчанні.
2. Політика щодо міжкультурної інтеграції: 5 із 6 осіб (83 %) вважають, що профільне навчання має враховувати міжкультурні особливості учнів; 67 % респондентів повідомили про наявність певних адаптацій в освітніх програмах (індивідуальні підходи, добір тем, врахування культурного бекграунду).
3. Рівень методичного забезпечення: 50 % адміністрації зазначили, що мають частковий доступ до методичних матеріалів з міжкультурної освіти; 33 % – не мають доступу взагалі. Це свідчить про потребу у вдосконаленні ресурсного забезпечення та розробці рекомендацій для вчителів.
4. Професійний розвиток: тільки 2 особи (33 %) проходили навчання або тренінги з питань міжкультурної толерантності чи інклюзивності. Це може свідчити про потребу в підвищенні кваліфікації керівного складу щодо реалізації міжкультурної політики.

5. Підтримка педагогічного колективу: 83 % респондентів стверджують, що надають методичну та організаційну підтримку вчителям у впровадженні міжкультурного підходу при викладанні дисциплін та у питаннях організації профільного навчання у міжкультурному просторі.

Результати анкетування:

- оптимальний рівень – 2 осіб (33,3 %)
- достатній рівень – 3 осіб (55 %)
- критичний рівень – 1 особа (16,7%)

Оптимальний рівень (33,3 %) демонструє глибоке розуміння необхідності інтеграції міжкультурного підходу. Адміністрація забезпечує методичну підтримку педагогів, сприяє розробці адаптивних програм і впроваджує культурно чутливі освітні практики.

Достатній рівень (55 %) свідчить про часткову реалізацію міжкультурного підходу, з обмеженим залученням ресурсів та ініціатив.

Критичний рівень (16,7 %) вказує на відсутність цілеспрямованої політики щодо культурної інтеграції в навчальний процес. Заклад потребує підвищення обізнаності керівників та педагогів, а також зовнішньої методичної підтримки (рис. 2.3.).



Рис. 2.3. Результати діагностичного обстеження адміністрації школи на визначення рівня інтеграції міжкультурного підходу в управлінські та педагогічні практики організації профільного навчання у закладі освіти

Примітка. Рисунок розроблено автором.

Висновки та рекомендації: 1) доцільно розробити внутрішньо-ліцейні програми підвищення кваліфікації з міжкультурної освіти; 2) активізувати участь адміністрацій у проєктах, що підтримують різноманіття та інклюзію; 3) інтегрувати міжкультурний компонент в стратегії розвитку ліцеїв як інструмент соціального згуртування та підвищення якості освіти.

Переважна кількість учнів позитивно оцінюють атмосферу взаємоповаги у класі, проте частина респондентів вказує на поодинокі міжкультурні труднощі (мовні бар'єри, нерозуміння традицій). Лише незначна кількість учнів відзначає наявність міжкультурного контенту в навчальних предметах. Учні висловлюють потребу в більш активному врахуванні культурної різноманітності у змісті профільного навчання, особливо гуманітарного спрямування.

Учителі (68 осіб) виявили середній рівень інтеграції міжкультурного підходу: 70 % педагогів визнають наявність учнів різних національностей у класі; менше половини опитаних регулярно включають міжкультурні елементи до уроків; понад 60% учителів не проходили спеціальних курсів з міжкультурної толерантності.

Основними бар'єрами в організації профільного навчання у міжкультурному середовищі ліцею педагоги вважають недостатність методичних матеріалів, відсутність спеціальної підготовки. Проте вчителі демонструють відкритість до адаптаційних підходів і бажання підвищувати свій професійний рівень у цьому напрямі.

Адміністрація ліцею «Академія» (6 осіб) виявила середній рівень управлінської підтримки організації міжкультурного профільного навчання. Усі респонденти визнають важливість міжкультурного підходу, проте адміністрація не має чіткої внутрішньої політики щодо організації профільного навчання у міжкультурному просторі, відчувається нестача матеріально-методичного супроводу для вчителів, зафіксовано епізодичну реалізацію програм та проєктів, орієнтованих на толерантність і культурне різноманіття.

Таким чином, організація профільного навчання в умовах міжкультурного середовища в українських ліцеях здійснюється переважно інтуїтивно, без цілісної стратегії. Водночас усі групи – учні, вчителі та адміністрація – визнають актуальність міжкультурної освіти та демонструють готовність до її розвитку.

Також нами було проведено інтерв'ю для вчителів профільної школи. Узагальнений аналітичний звіт результатів інтерв'ю надано у таблиці 2. 4.

Таблиця 2.4.

**Аналітичний звіт за результатами інтерв'ю
з педагогами профільної школи**

<i>Питання</i>	<i>Основні відповіді</i>	<i>Частота</i>
Рівень міжкультурного розмаїття	високий	6
Вплив на методику	так, частково адаптують	8
Практики	проекти, тематичні обговорення, приклади з різних культур	7
Виклики	мовний бар'єр, нерозуміння традицій	5
Доступ до ресурсів	обмежений	6
Підтримка адміністрації	є, але потребує посилення	5
Професійні тренінги	більшість не проходила	7
Пропозиції	створення міжкультурних кейсів, тренінгів, обмін досвідом	9

Примітка. Таблицю розроблено автором.

Аналіз результатів інтерв'ю дає підстави для наступних висновків: більшість педагогів усвідомлюють потребу врахування культурного розмаїття у профільному навчанні; існує запит на методичну підтримку, адаптовані навчальні матеріали та підвищення кваліфікації; практичні елементи міжкультурного підходу реалізуються, але без системної підтримки; необхідна більша адміністративна та методична допомога.

У результаті проведеного діагностичного обстеження ми сформулювали наступні рекомендації:

- розробити навчально-методичні матеріали з міжкультурним компонентом для профільних предметів;
- провести серію тренінгів для вчителів з питань міжкультурної компетентності; інтегрувати міжкультурні підходи у шкільні проєкти, виховні заходи, профільні програми;
- забезпечити партнерство з організаціями, що займаються міжкультурною освітою; підтримати обмін досвідом між учителями, які мають успішні кейси.

Здійснивши аналіз навчальних планів для 10-11 класів з профільною програмою навчання (додатки Д, Е), ми дійшли висновків, що міжкультурний компонент у класах з гуманітарним профілем реалізується через:

- 1) іноземну мову: вивчення англійської мови на профільному рівні сприяє розвитку міжкультурної компетентності учнів;
- 2) зарубіжну літературу: ознайомлення з літературними творами різних країн та епох сприяє формуванню розуміння культурного різноманіття;
- 3) громадянську освіту: вивчення основ прав людини, демократії та міжкультурного діалогу.

Міжкультурний компонент у класах з математичним профілем реалізується через вивчення таких предметів, як іноземна мова та громадянська освіта. Навчальні плани для 10-11 класів ліцею «Академія» у гуманітарному та математичному профілях включають предмети, що сприяють розвитку міжкультурної компетентності учнів.

Узагальнюючи отримані дані, можна зробити висновок, що важливими для аналізу є результати опитувань учителів, учнів і батьків. Учителі здебільшого позитивно оцінюють роботу в профільних класах і вважають, що можуть забезпечити якісне викладання, проте визнають труднощі у взаємодії з учнями, які мають інший культурний досвід або перебувають у стані психологічної напруги. Частина педагогів зазначає, що потребує додаткової методичної підтримки, тренінгів із міжкультурної комунікації та інструментів для роботи в

багатокультурному середовищі. Опитування учнів засвідчує, що більшість із них задоволена можливістю вибору профілю, але учні, які нещодавно приїхали або мають мовні труднощі, відчують себе менш впевнено, не завжди розуміють організаційні процедури та мають складнощі в адаптації. Це впливає на їх участь у профільному навчанні та формує ризик нерівного доступу. Батьки також наголошують на необхідності кращого інформування, роз'яснювальних матеріалів та індивідуальних консультацій.

Усі ці факти свідчать про наявність у ліцеї значного управлінського потенціалу, але також вказують на низку суттєвих проблем, які ускладнюють ефективну організацію профільного навчання. Серед основних управлінських дефіцитів можна назвати відсутність чіткої стратегії розвитку профільної освіти, нестачу нормативно-управлінських документів, недостатню підготовку педагогічного колективу до роботи в міжкультурному середовищі, нерівномірність комунікації, відсутність адаптованої інформації для міжкультурних груп, а також недостатньо розвинену систему моніторингу, яка враховувала б специфіку різних груп учнів. Усе це впливає на якість профільної освіти, знижує ефективність управлінських рішень і потребує комплексного оновлення управлінських підходів.

Виявлені проблеми дозволяють сформулювати розуміння того, що для забезпечення ефективного профільного навчання у міжкультурному середовищі необхідна системна модернізація управління, яка включатиме розроблення нових стратегічних документів, оновлення кадрової політики, удосконалення комунікацій, створення адаптаційних програм, розвиток партнерств і впровадження моніторингу, чутливого до культурної різноманітності.

2.3. Реалізація функцій менеджерського підходу в організації профільного навчання в міжкультурному просторі ліцеїв

Профільне навчання в міжкультурному середовищі сучасного українського ліцею вимагає ефективної системи управління, зорієнтованої на гнучкість, адаптивність та індивідуалізацію освітніх траєкторій. Менеджерський підхід, за Л. Даниленко, О. Локшиною та Т. Шамовою, забезпечує цілісне бачення процесів планування, організації, мотивації, контролю та регулювання освітньої діяльності, що є ключовими для результативної профілізації (Даниленко, 2010; Локшина, 2014; Шамова, 2018). В умовах міжкультурного простору, де взаємодіють учні з різним етнокультурним досвідом, менеджерський підхід сприяє формуванню інклюзивного, толерантного освітнього середовища, адаптованого до потреб усіх учасників навчання.

У сучасних умовах українська система загальної середньої освіти потребує суттєвого оновлення, водночас важливо зберегти напрацьований вітчизняний досвід у сфері профільного навчання. Профільна школа не є новим явищем у педагогіці, адже має глибокі історичні корені як у світовій, так і в українській освітній традиції. Еволюція цієї форми навчання відбувалася поступово – від простого урахування індивідуальних здібностей учнів до формування відповідного дидактичного принципу.

Організація профільного навчання стала предметом уваги як вітчизняних, так і зарубіжних науковців. Зокрема, формуванню й розвитку профільної школи присвячені дослідження Л. Березівської, Н. Бібік, Л. Бондар, Л. Ващенко, Н. Дічек, В. Кизенка, О. Коберника, В. Кузя, О. Локшиної, І. Лікарчука, В. Лугового, В. Майбороди, Ю. Мальованого, О. Корсакової, В. Огнев'юка, Л. Онищук, А. Самодрин, О. Сухомлинської, С. Трубачової, Н. Шиян та інших. Аспекти загальнопедагогічної й дидактичної специфіки профільного навчання розглянуто у працях С. Вольянської, Н. Дмитренко, Н. Ковчин, С. Кравцова, І. Лікарчука, А. Самодрин, М. Сметанського та ін.

Профільне навчання – це індивідуалізована, диференційована система здобуття середньої освіти, орієнтована на інтереси, здібності та професійні наміри учнів. Оскільки профілізація передбачає варіативність змісту, гнучкість навчальних програм, інтенсивну співпрацю з партнерами та зовнішніми

інституціями, успішна її реалізація неможлива без управлінської логіки та системного планування.

Менеджерський підхід до профільного навчання передбачає врахування наступних факторів (рис. 2.4.).

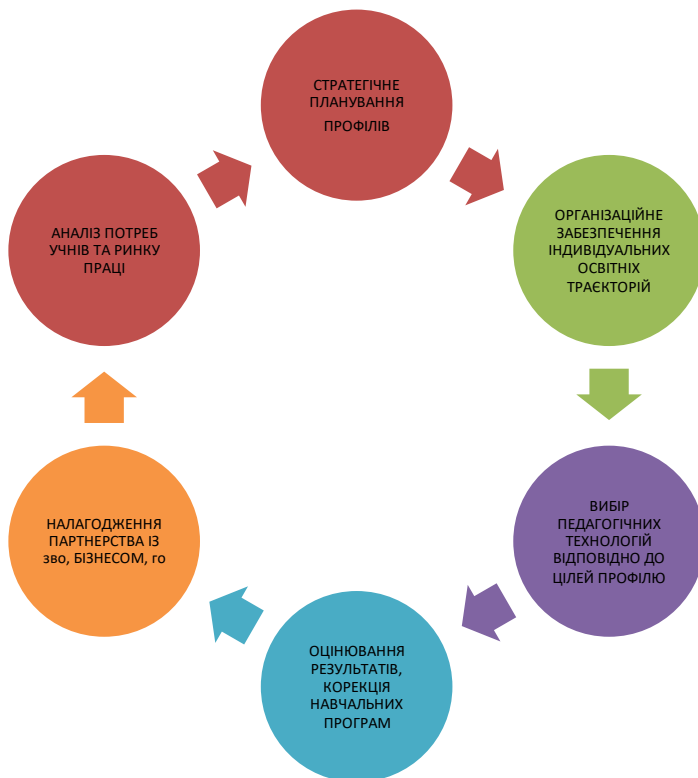


Рис.2.4. Фактори менеджерського підходу до організації профільного навчання

Примітка. Рисунок розроблено за допомогою ІІІ.

Важливість комплексного підходу до організації профільного навчання, враховуючи індивідуальні потреби учнів, психолого-педагогічний супровід, інтеграцію навчальних предметів та виховну роботу, окреслено у дослідженнях І. Ткаченко (створення умов для професійної орієнтації учнів, врахування їхніх інтересів та здібностей, сприяння самовизначенню та соціалізації), Є. Кайлюк, О.Чупринін (важливість психолого-педагогічного супроводу для ефективної організації профільного навчання, врахування суб'єктивних та об'єктивних умов вибору профілю навчання), С. Шабага, О. Омельчук [53] (інтеграція навчальних

предметів, акцент на практичну діяльність та розвиток творчих здібностей учнів у процесі профільного навчання) та інш.

2.4. Рекомендації стосовно вдосконалення організації профільного навчання в міжкультурному просторі ліцеїв

На підставі аналізу наукових джерел було виокремлено основні умови, що можуть забезпечити ефективну організацію профільного навчання в міжкультурному середовищі закладу освіти та які можуть бути реалізовані у ліцеї «Академія». Це:

1. Створення безпечного, толерантного та інклюзивного освітнього середовища: забезпечення поваги до культурної ідентичності кожного учня, профілактика дискримінації, булінгу, мовної або культурної сегрегації, формування позитивного мікроклімату у класі та закладі в цілому.

2. Інтеграція міжкультурного компоненту в зміст профільного навчання: адаптація навчальних програм з урахуванням культурних контекстів учнів – використання міжкультурного контенту в предметах гуманітарного профілю залучення прикладів з різних культур у природничо-наукових дисциплінах підготовка педагогів до роботи в міжкультурному середовищі.

3. Використання методів активного та змішаного навчання: проєктна діяльність, дебати, ділові ігри, які сприяють розвитку навичок командної роботи та міжкультурної взаємодії; застосування змішаного навчання (blended learning) для персоналізації освітнього процесу й подолання мовних бар'єрів.

4. Психолого-педагогічний супровід учнів: індивідуальна підтримка учнів з різним рівнем підготовки, мовної компетенції, культурного капіталу, робота шкільного психолога, соціального педагога, тьюторів, співпраця з батьками та громадами представників різних національностей.

5. Розвиток партнерства та співпраці в межах освітнього простору: взаємодія з громадами, культурними центрами, реалізація міжкультурних

освітніх проєктів і обмінів, проведення тематичних тижнів культур, свят, майстер-класів, круглих столів.

6. Моніторинг і рефлексія результатів профільного навчання: діагностика рівня міжкультурної компетентності учнів, визначення динаміки академічної успішності в умовах міжкультурного освітнього середовища, розробка механізмів адаптації та корекції освітніх маршрутів.

Конкретні приклади реалізації педагогічних умов організації профільного навчання у міжкультурному просторі ліцею для математичного та гуманітарного профілів (форми і засоби їх реалізації) подано у таблицях 2.5. та 2.6. для профільних класів гуманітарного та математичного профілів.

Таблиця 2.5.

Форми і засоби реалізації умов організації профільного навчання у класах математичного профілю

<i>Умова</i>	<i>Приклад реалізації</i>
Інтеграція міжкультурного компоненту в навчальний контент	Тема: Історія математики в різних культурах. Учні досліджують внесок індійських, арабських, китайських та українських вчених у розвиток математики. Проєкт: «Математичні символи у світі: різні підходи до однієї науки».
Активне навчання в міжкультурних групах	Робота в мікрогрупах, де учні різного культурного походження вирішують задачі на логіку, математичні головоломки та захищають спільний результат.
Використання цифрових технологій	Платформи типу GeoGerba, Desmos для виконання візуальних завдань, де учні моделюють об'єкти з етнічними орнаментами.
Психолого-педагогічна підтримка	Проведення додаткових занять або менторської підтримки для учнів, які мають труднощі через мовний бар'єр.
Міжнародне порівняння методик	Порівняння шкільних математичних задач із різних країн: «Які задачі розв'язують школярі Японії, Канади та України?».

Примітка. Таблицю розроблено автором.

Таблиця 2.6.

Форми і засоби реалізації умов організації профільного навчання у класах гуманітарного профілю

<i>Умова</i>	<i>Приклад реалізації</i>
Інтеграція міжкультурного контенту в гуманітарні предмети	Урок української літератури: порівняльний аналіз образів героїв творів Лесі Українки та Рабіндраната Тагора. Історія: інтерактивна карта «Культурна спадщина народів, представлених у класі».
Формування навичок міжкультурної комунікації	Курс «Мова і культура»: вивчення лексичних особливостей етнічних діалектів, мови жестів, вербальних/невербальних знаків у різних культурах.
Проектна та театралізована діяльність	Постановка інтеркультурної п'єси з адаптованим сценарієм, де герої представляють різні культури. Проект «Лист у майбутнє» – учні пишуть звернення до молоді з інших країн про важливість культурного діалогу.
Співпраця з представниками культурних центрів	Запрошення носіїв різних мов на майстер-класи або зустрічі. Організація книжкових вечорів з творами авторів з країн, представлених у класі.
Рефлексивні практики	Ведення щоденників міжкультурних спостережень: що нового дізналися, що здивувало, як змінилося ставлення.

Примітка. Таблицю розроблено автором.

Для математичного профілю доцільно застосовувати задачі з історико-культурним змістом, проектну діяльність на стику науки й культури, цифрові ресурси, що дозволяють адаптувати завдання до потреб учнів з різних культурних середовищ.

У гуманітарному профілі особливу увагу слід приділяти темам культурної спадщини, мови, літератури, історії, засобам художньої творчості. Проекти, творчі завдання, театралізація сприяють не лише розвитку гуманітарного мислення, а й міжкультурного діалогу.

Ліцей «Академія» – заклад освіти, відомий впровадженням інноваційних моделей профільного навчання. Реалізація менеджерського підходу проявляється у таких практиках:

1) Стратегічне планування профілів. Адміністрація закладу щорічно проводить аналіз освітніх запитів учнів (анкетування, консультації, профорієнтаційні тести), консультації з батьками, аналіз можливостей партнерських установ (КНУ ім. Т. Шевченка, КПІ ім. І. Сікорського), формування профілів: математичний, природничий, гуманітарний, суспільно-гуманітарний.

2) Організація міжшкільних профільних груп. У 2022–2024 роках ліцей «Академія» створював дистанційні профільні групи для учнів, які перемістилися під час війни. Навчання відбувалося через Microsoft Teams, Moodle та Classroom.

3) Менеджмент партнерств. Ліцей співпрацює з такими закладами вищої освіти, як КНУ, КПІ, створюючи та реалізуючи спільні програми лабораторних робіт. Співпраця з громадськими організаціями сприяє реалізації проєктів STEAM та екологічних ініціатив.

4) Мотиваційні програми. У ліцеї їх реалізація полягає у проведенні конкурсів учнівських стартапів, наукових хакатонів, всеукраїнських олімпіадах, системі шкільних грантів для високих досягнень.

5) Система моніторингу. Ліцей впровадив електронний моніторинг успішності, щоквартальні управлінські аналітичні звіти, адаптивні плани індивідуальної підтримки учнів.

Менеджерський підхід є ключовим методологічним підґрунтям для ефективної організації профільного навчання. Він забезпечує системність та стратегічність освітнього процесу, адаптивність навчання до індивідуальних потреб учнів, розвиток партнерських мереж, інноваційність освітнього середовища та високу результативність профільних програм.

Реалізацію функцій менеджерського підходу в організації профільного навчання систематизовано у таблиці 2.7.

Таблиця 2.7.

Реалізація функцій менеджерського підходу в організації профільного навчання

<i>Функція менеджменту</i>	<i>Практичний зміст у профільному навчанні</i>	<i>Приклад з ліцею «Академія»</i>
Планування	Аналіз потреб, визначення профілів, розподіл ресурсів	Анкетування учнів, створення профілів «Природничий», «Суспільно-гуманітарний»
Організація	Підбір педагогів, розклад, міжшкільні групи	Створення дистанційних груп для переселених учнів
Мотивація	Заохочення, профорієнтаційна підтримка, проекти	Хакатони, стартап-сесії, профорієнтаційні тести
Контроль і моніторинг	Відстеження результатів, формувальне оцінювання	Електронна система моніторингу успішності
Комунікація	Партнерства, взаємодія з батьками та ЗВО	Угоди з КНУ, КПІ, ІТ-компаніями

Примітка. Таблицю розроблено автором.

Враховуючи сказане вище, аналіз наукових джерел вітчизняних та зарубіжних дослідників та практики роботи профільних закладів України, було розроблено рекомендації щодо вдосконалення організації профільного навчання в міжкультурному просторі ліцеїв з урахуванням сучасних освітніх тенденцій, принципів інклюзивності, міжкультурної компетентності та профільної диференціації.

Передусім удосконалення організації профільного навчання потребує глибокого аналізу цільової групи та соціокультурного контексту, у якому функціонує ліцей. Керівництво закладу має забезпечити системне вивчення інтересів, професійних намірів, рівня навчальної підготовки та культурних особливостей учнівської молоді. Таке аналітичне підґрунтя дає змогу вибудувати структуру профільного навчання відповідно до реальних потреб учнів та умов конкретної громади.

У міжкультурному просторі важливо враховувати також особливості мовної підготовки здобувачів освіти, наявність учнів з досвідом вимушеного переселення, представників національних меншин чи різних етнокультурних груп. Організаційні рішення мають бути орієнтовані не лише на академічні

потреби, а й на особливості ціннісних орієнтацій, способів комунікації та взаємодії, характерних для різних культур.

Важливою складовою вдосконалення організації профільного навчання є розроблення оптимальної структури профільних напрямів, що задовольнятиме як потреби учнів, так і можливості закладу. Керівник має забезпечити формування різноманітної та збалансованої освітньої пропозиції, яка включає профільні предмети, курси за вибором, елективи, інтегровані модулі, факультативи та проєктні формати навчання.

Особливого значення набуває міжпредметна інтеграція та гнучке поєднання навчальних дисциплін, що дозволяє створювати сучасні освітні траєкторії, наближені до реалій життя та вимог ринку праці. У міжкультурному середовищі ці рішення мають супроводжуватися адаптацією навчальних програм з урахуванням мовних потреб учнів, добором додаткових ресурсів підтримки та створенням умов для включення кожного учня до навчального процесу.

Організаційна діяльність керівництва ліцею повинна охоплювати управління кадровим забезпеченням профільного навчання. Реалізація профільної освіти у міжкультурному просторі потребує педагогів, здатних працювати з полікультурними групами, володіти сучасними методиками диференціації та індивідуалізації, а також демонструвати високий рівень міжкультурної компетентності. Тому організаційна функція менеджменту має включати не лише розподіл кадрових ресурсів, а й планування професійного розвитку, створення можливостей для підвищення кваліфікації, наставництва, участі в тренінгах та програмах міжкультурної комунікації. Успішна організація профільного навчання передбачає також підвищення автономії педагогів, залучення їх до процесів прийняття рішень, підтримку ініціативності та творчості, що дозволяє адаптувати освітній процес до особливостей кожного профілю.

Наступним важливим аспектом є організація навчального розкладу, який має бути гнучким, раціональним та сприяти реалізації індивідуальних

освітніх траєкторій. У міжкультурному середовищі від організації залежить створення можливостей для додаткових годин супроводу, консультацій, мовної підтримки чи адаптаційних модулів. Адміністрація ліцею повинна забезпечити ефективну координацію між профільними класами, спільне використання ресурсів, оптимізацію навантаження вчителів, а також можливість перетину освітніх потоків, що дозволяє учням різних профілів обирати окремі курси за інтересами. Це потребує високого рівня управлінської компетентності, володіння сучасними цифровими інструментами планування та здатності передбачати наслідки організаційних рішень.

Невід'ємним елементом удосконалення організації профільного навчання є налагодження ефективної внутрішньої та зовнішньої комунікації. Адміністрація має вибудовувати чітку систему інформаційного обміну між учасниками освітнього процесу, що включає регулярні консультації з батьками, проведення інформаційних зустрічей, створення електронних платформ для вибору профілів і відстеження результатів навчання. Особливого значення ці інструменти набувають у міжкультурному середовищі, де комунікація повинна враховувати можливі мовні бар'єри, відмінності у стилях спілкування та потреби в додаткових поясненнях. Використання інформаційно-комунікаційних технологій сприяє забезпеченню прозорості процесів, підвищує якість управлінських рішень і дозволяє швидко реагувати на зміни в запитах учнів.

Організаційна діяльність керівництва має бути спрямована також на розбудову безпечного, інклюзивного та психологічно комфортного міжкультурного освітнього середовища. Це передбачає розроблення механізмів раннього виявлення труднощів адаптації, подолання мовних та культурних бар'єрів, а також забезпечення роботи служб психологічної підтримки. Важливим завданням є створення шкільної культури, яка визнає і цінує різноманіття, сприяє розвитку емпатії, взаємоповаги, солідарності та конструктивної міжкультурної взаємодії. Організаційні управлінські рішення мають бути спрямовані на формування спільноти, де кожен учень відчуває себе прийнятим та має можливість реалізувати свій потенціал.

Подальше вдосконалення організації профільного навчання передбачає розвиток партнерств і міжінституційної співпраці. Керівництво ліцею має ініціювати та підтримувати взаємодію з іншими закладами освіти, професійно-технічними установами, закладами вищої освіти, громадськими організаціями, культурними центрами та роботодавцями. Такі партнерства відкривають можливості для розширення профільної пропозиції, впровадження дуальних елементів навчання, організації професійних проб, участі учнів у проєктній діяльності, стажуваннях та міжнародних програмах обміну. У міжкультурному просторі така співпраця сприяє формуванню ширшого соціального досвіду учнів, дозволяє засвоювати моделі взаємодії у різних культурних контекстах та розширює горизонти професійного самовизначення.

Функція організації в управлінні профільним навчанням також передбачає створення ефективної системи моніторингу та оцінювання якості освітнього процесу. Керівництво має забезпечити регулярний збір даних про освітні результати, адаптацію учнів, їхню мотивацію та задоволеність навчанням, а також проводити аналіз ефективності профільних програм. У міжкультурному середовищі важливо здійснювати моніторинг не лише академічних досягнень, а й рівня інтеграції учнів у шкільну спільноту, їхнього емоційного стану, соціальної взаємодії та динаміки розвитку міжкультурних компетентностей. Результати моніторингу повинні ставати основою для подальшого вдосконалення організаційних рішень, корекції програм, підвищення кваліфікації педагогів і розвитку внутрішньої системи забезпечення якості освіти.

Отже, удосконалення організації профільного навчання в міжкультурному просторі ліцеїв потребує комплексного управлінського підходу, що поєднує стратегічне планування, ефективну координацію ресурсів, розвиток професійної компетентності педагогів, розбудову інклюзивного середовища, впровадження сучасних комунікаційних технологій, налагодження партнерств та формування системи моніторингу. Реалізація зазначених заходів дозволяє створити гнучку, чутливу до культурної різноманітності та орієнтовану на потреби учнів модель

профільного навчання, яка забезпечує підвищення його якості, сприяє рівному доступу до освітніх можливостей та підтримує розвиток конкурентоспроможного міжкультурного освітнього простору ліцею.

Висновки до розділу 2

Таким чином, в Україні закладено законодавчу основу для розвитку міжкультурного профільного навчання, проте бракує чіткої реалізаційної бази, на відміну від зарубіжного досвіду, де міжкультурний підхід – невід’ємна частина політики шкільної освіти.

Ліцеї з міжкультурним середовищем вирізняються високим ступенем етнокультурного та мовного різноманіття, що потребує особливої уваги до організації освітнього процесу. Мовна, національна та релігійна складові відіграють ключову роль у формуванні безпечного та толерантного середовища, де кожен учень має можливість реалізувати свій потенціал. Успішна реалізація профільного навчання в таких закладах потребує врахування культурних особливостей учнів, адаптації змісту навчання та впровадження міжкультурних підходів до педагогічної взаємодії.

Міжкультурне середовище є актуальною реальністю для більшості ліцеїв. У всіх трьох категоріях респондентів підтверджено наявність учнів з різним етнокультурним, мовним та релігійним походженням.

Вчителі загалом усвідомлюють важливість міжкультурного підходу, однак лише частина з них системно інтегрує ці елементи в профільне навчання. Лише близько 30–40 % вчителів завжди враховують культурні особливості учнів при плануванні уроків.

Учні позитивно сприймають профільне навчання, проте відчують потребу у більш індивідуалізованому підході, зокрема в умовах культурного розмаїття. Частина учнів відзначає труднощі в комунікації, що можуть бути пов’язані з мовними або соціокультурними бар’єрами.

Адміністрація здебільшого декларує підтримку міжкультурного підходу, однак не завжди має чітко сформульовану стратегію його реалізації. Залучення до міжнародних чи національних міжкультурних освітніх проєктів відбувається нерегулярно.

Існує нестача навчально-методичних матеріалів, які б допомагали вчителям ефективно інтегрувати міжкультурні аспекти у профільні дисципліни. Переважна більшість опитаних вчителів не проходила спеціалізованих тренінгів із міжкультурної освіти.

Рівень міжкультурної толерантності у ліцях потребує подальшого розвитку. Усі три групи респондентів визнають необхідність регулярних заходів, спрямованих на розвиток взаєморозуміння, поваги до культурних відмінностей та запобігання конфліктам.

Профільне навчання в умовах міжкультурного середовища потребує гнучкості, адаптивності й урахування особистісних та культурних особливостей учнів – як у змісті навчання, так і в методах викладання.

Проведене дослідження засвідчило, що організація профільного навчання у міжкультурному просторі ліцею потребує не лише оновлення змісту освіти, а й створення комплексу умов, спрямованих на гармонійне поєднання профільної підготовки учнів з розвитком міжкультурної компетентності, громадянської відповідальності та здатності до толерантного співжиття в поліетнічному середовищі.

Організація профільного навчання в міжкультурному середовищі потребує комплексного управлінського підходу, що поєднує стратегічне планування, координацію ресурсів, розвиток кадрового потенціалу та моніторинг якості освітніх послуг. Ключовим управлінським завданням є забезпечення адаптації навчального середовища до культурного різноманіття учнів та створення умов для рівного доступу до профільної освіти.

Інституційна підтримка педагогів і учнів (підвищення кваліфікації, психологічна допомога, залучення громадських організацій) сприяє підвищенню якості профільного навчання та ефективності освітніх траєкторій. Активізація

співпраці учасників освітнього процесу через проєктну діяльність, обмін досвідом, міжшкільну та міжнародну взаємодію дозволяє забезпечити практичну спрямованість профільних програм і міжкультурну інтеграцію учнів. Системне впровадження управлінських рішень у поєднанні з контролем та моніторингом результатів навчання забезпечує сталість і гнучкість профільного освітнього процесу, дозволяючи своєчасно реагувати на зміни потреб учнів та освітнього середовища.

Таким чином, ефективна організація профільного навчання в міжкультурному просторі ліцею можлива за умови переорієнтації освітнього процесу на особистісно-орієнтовану, діалогічну, культурно чутливу модель освіти. Забезпечення цілісної системи умов і впровадження системних методичних дій дозволяє не лише підвищити якість профільного навчання, а й сформувати в учнів здатність діяти в полікультурному світі, толерантно співіснувати з представниками різних культур, шанувати національну ідентичність і водночас відкрито сприймати інше.

ВИСНОВКИ

У процесі виконання наукового дослідження було комплексно розглянуто питання організації профільного навчання в міжкультурному просторі ліцеїв, що дало змогу досягти поставленої мети та реалізувати всі завдання дослідження.

На основі аналізу наукових джерел з'ясовано, що профільне навчання в сучасному освітньому середовищі є інструментом персоналізації освіти, який дозволяє реалізувати освітні запити учнів відповідно до їхніх здібностей, інтересів і майбутньої професійної орієнтації. Його мета полягає у забезпеченні якісної спеціалізованої підготовки здобувачів освіти та створенні умов для свідомого вибору майбутньої професії. Проаналізовано основні теоретичні підходи до організації профільного навчання в міжкультурному середовищі, серед яких виокремлено компетентнісний, особистісно орієнтований, культурологічний та діяльнісний підходи, що забезпечують цілісне педагогічне бачення процесу навчання й виховання в полікультурному середовищі.

Визначено зміст поняття «міжкультурний простір», який розглядається як освітнє середовище, що формується в умовах культурного різноманіття та забезпечує взаємодію представників різних етнокультур. Встановлено, що міжкультурний простір у закладах освіти передбачає відкритість, діалогічність, толерантність, рівноправну взаємодію учасників освітнього процесу.

Розкрито зарубіжний досвід реалізації міжкультурного профільного навчання, зокрема практики країн ЄС, Канади, США, які акцентують на інклюзивності, багатомовній освіті, інтеграції етнокультурних компонентів у зміст навчальних програм, що є цінним для адаптації в українському контексті.

Здійснено аналіз нормативно-правової бази та освітніх стратегій, що регламентують організацію профільного навчання в Україні. Виявлено, що Закон України «Про освіту», «Про повну загальну середню освіту» та інші стратегічні документи визначають засади індивідуалізації навчання та створення рівних можливостей для всіх учнів, зокрема в умовах міжкультурного середовища.

З'ясовано особливості ліцеїв із міжкультурним середовищем, серед яких – етнокультурна різноманітність учнів, потреба в інтеграції міжкультурної тематики в навчальні програми, необхідність підготовки вчителів до роботи в умовах полікультурності. Проведена діагностика стану організації профільного навчання в ліцеях із міжкультурним середовищем показала наявність як позитивних зрушень (використання інтерактивних методів, спроб врахування

культурних відмінностей учнів), так і проблем (дефіцит методичних ресурсів, низький рівень міжкультурної компетентності вчителів).

Визначено умови організації профільного навчання в міжкультурному просторі, серед яких: формування культурної чутливості учасників освітнього процесу, використання інтерактивних методів навчання, а також професійна підготовка вчителів до роботи в міжкультурному середовищі.

Розроблено рекомендації щодо вдосконалення організації профільного навчання, які охоплюють підвищення професійної компетентності педагогів, рекомендації щодо адаптації навчального змісту до культурного різноманіття, запровадження інтерактивних форм навчання та соціального партнерства.

Узагальнюючи результати, можна зробити висновок, що ефективна організація профільного навчання в міжкультурному середовищі ліцею є передусім управлінським завданням, успішне виконання якого вимагає системного застосування функції організації як складника менеджменту освіти. Йдеться не лише про методичний супровід чи педагогічні рішення, а про цілісне управління ресурсами, процесами, взаємодією учасників освітнього середовища та умовами, необхідними для реалізації індивідуальних освітніх траєкторій у культурно різноманітному контексті. Саме управлінська організованість, виважене планування, координація та контроль забезпечують узгодженість дій, результативність впроваджених рішень і стійкість моделі профільного навчання, що виступає важливим чинником розвитку конкурентоспроможного та інклюзивного освітнього простору ліцею.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Алексєєва С. В. Дидактичний потенціал профільної середньої освіти України у контексті досвіду країн Європи. URL: <https://uej.undip.org.ua/index.php/journal/article/view/738/857> (дата звернення: 05.11.2025).
2. Барановська О.В. Впровадження сучасних форм організації навчального

- процесу в умовах профільного навчання. *Директор школи, ліцею, гімназії*. 2008. № 5. С.44-47.
3. Біла книга з міжкультурного діалогу «Жити разом у рівності та гідності». Київ : «Оранта», 2010. 72 с.
 4. Бойчевська І.Б. Концептуальні підходи до профільного навчання учнів у ФРН. URL: <https://surl.li/dcapdi> (дата звернення: 05.11.2025).
 5. Васьківська Г., Косянчук С. Організаційно-педагогічні умови профільного навчання. Молодь і ринок. 2013. № 5. С. 19–24.
 6. Вольянська С. Є. Організація профільного навчання в загальноосвітній школі в умовах регіону : дис.канд. пед. наук : 13.00.01. Харків, 2005. 277 с.
 7. Власюк І. Міжкультурна освіта як виклик для сучасної освіти України: *Стратегії міжкультурної та іншомовної комунікації крізь призму лінгводидактичної парадигми: колективна монографія* / за наук. ред. М.Сокол. Тернопіль: ТНПУ, 2024. 339 с.
 8. Горбунова Л. А. Культурна ідентичність і освіта в полікультурному суспільстві. *Педагогічний дискурс*. 2020. № 29. С. 45-49.
 9. Губачов О.І. Особистісно-орієнтований підхід в реалізації допрофесійної підготовки у середній школі. *Дайджест педагогічних ідей та технологій*. 2020. № 3. С. 22-26.
 10. Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти (КМУ №1392, 2011). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1392-2011%D0%BF#Text> (дата звернення: 05.11.2025).
 11. Демчук К. Формування лідерських та професійних якостей майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей. Проблеми підготовки сучасного вчителя. 2013. № 6. С. 9-10.
 12. Державний стандарт базової середньої освіти, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 р. № 898. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-2020-п#Text> (дата звернення: 05.11.2025).

13. Європейська хартія регіональних або міноритарних мов (ратифікована Україною 15 травня 2003 р.). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_014#Text (дата звернення: 05.11.2025).
14. Євтух М. Б. Профільна освіта в Україні: виклики та перспективи. Освіта та управління. 2021. № 3-4. С. 12-18.
15. Загородня А.А. Диференціація змісту навчання у старшій школі як ефективна умова реалізації особистісно-орієнтованої парадигми освіти. *Педагогічна освіта: теорія і практика: зб. наукових праць*. Серія: Педагогіка. 2018. Вип. № 25 (2-2018). С. 59-65.
16. Загородня А.А. Організація профільного навчання в спеціалізованих школах 90-х років XX століття. *Практична філософія і Нова українська школа: Збірник тез Всеукраїнської науково-практичної конференції*. URL: <https://surl.li/nmdhrn> (дата звернення: 05.11.2025).
17. Закон України «Про освіту» від 05 вересня 2017 р. № 2145-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2017. № 38-39, ст. 380. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 05.11.2025).
18. Закон України «Про повну загальну середню освіту» від 16 січня 2020 р. № 463-IX. *Відомості Верховної Ради України*. 2020. № 6. ст. 41. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text> (дата звернення: 05.11.2025).
19. Засекіна Т.М. Формування обов'язкових освітніх компонентів профільної середньої освіти. *Профільна середня освіта: виклики і шляхи реалізації: збірник матеріалів* / за заг. ред. Ляшенко О. І., Засекіної Т. М., Мальованого Ю. І. Литвинової С. Г., Малиношевської А. В. Київ, 2024. 288 с. С. 36-39.
20. Клокар Н. І. Теоретико-методологічні засади організації профільного навчання в старшій школі. К. : УМО, 2019. 128 с.
21. Конвенція ООН про права дитини (ратифікована Україною 27 лютого 1991 р.). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text (дата звернення: 05.11.2025).

22. Концепція Нова українська школа (НУШ) (МОН, 2016). URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/Book-ENG.pdf> (дата звернення: 05.11.2025).
23. Концепція профільного навчання в старшій школі. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v10_1290-03#Text (дата звернення: 05.11.2025).
24. Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/988-2016-p#Text> (дата звернення: 05.11.2025).
25. Кремень, В.Г., Ляшенко, О.І., Локшина, О.І. Загальна середня освіта України в контексті освіти країн Європи: тривалість і структура: наук.-аналіт. доп. НАПН України, Ін-т педагогіки НАПН України. 2020. Київ: Пед. думка. URL: <https://doi.org/10.32405/978-966-644-555-4-2020-49> (дата звернення: 05.11.2025).
26. Кремень В.Г., Топузов О.М., Ляшенко О.І., Мальований Ю.І., Засекіна Т.М. Профільна середня освіта: концептуальні засади для Нової української школи. *Вісник НАПН України*. 2023. № 5(2). С. 1-8. URL: <https://visnyk.naps.gov.ua/index.php/journal/article/view/389/452> (дата звернення: 05.11.2025).
27. Лакоза Н. Організація профільного навчання в Україні та за кордоном. Педагогічний процес: теорія і практика: зб. наукових праць. Серія: Педагогіка. 2017. № 2(57). С. 42–48.
28. Лист МОН № 1/7586-22 від 01.07.2022. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/organizaciya-osvitnogo-procesu-v-umovah-voennogo-stanu-rekomendaciyi-mon> (дата звернення: 05.11.2025).
29. Луговий В. І. Профільна школа: стратегічні напрями розвитку. *Педагогіка і психологія*. 2017. № 1. С. 3-12.

30. Морзе Н. В., Вембер В. Г. Цифрова трансформація освіти в умовах профільної школи. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2021. № 1(81). С. 1-13.
31. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2021-2031 роки (проект). URL: <https://surl.li/wriutx> (дата звернення: 05.11.2025).
32. Освіта майбутнього: концепції, методи, підходи : колективна монографія / кол. авт. ; голов. ред. О.В.Кендюхов, В.В. Любарець, Н.В. Бахмат. Київ: Міленіум, 2020. 310 с. URL: <https://surl.lu/jqqgla> (дата звернення: 05.11.2025).
33. Осипенко С. Педагогічні умови розвитку самоосвітньої компетентності учнів закладів професійної (професійно-технічної) освіти у фаховій підготовці. *Проблеми та інновації в природничо-математичній, технологічній і професійній освіті: X міжнародна науково-практична інтернет-конференція*. 2019. URL: <https://surli.cc/gnxtai> (дата звернення: 05.11.2025).
34. Петухова І. Є. Профільне навчання в контексті реформування старшої школи. *Теоретичні питання культури, освіти та виховання*. 2019. Вип. 58. С. 134-139.
35. Пологовська Ю. Методика організації профільного навчання в практиці роботи сучасної школи. URL: https://www.aphn-journal.in.ua/archive/60_2023/part_3/37.pdf?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 05.11.2025).
36. Про Національну доктрину розвитку освіти: Указ Президента України від 25.06.2013 344/2013. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/344/2013> (дата звернення: 05.11.2025).
37. Профільна середня освіта: виклики і шляхи реалізації: збірник матеріалів / за заг. ред. Ляшенко О.І., Засекіної Т.М., Мальованого Ю.І. Литвинової С.Г., Малиношевської А.В. Київ : Видавничий дім «Освіта», 2024. 205 с. URL: <https://files.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi78/0058155.pdf> (дата звернення: 05.11.2025).
38. Профільне навчання: досвід упровадження, інноваційні технології / Л.Ф.Пашко, О.П. Коваленко, Л.І. Симоненко. Полтава : ПОІППО, 2008. 196 с.

39. Реалізація технологій профільного навчання в закладах загальної середньої освіти: методичний посібник / О. В. Малихін, Н. О. Арістова, Л. В. Шелестова, О. В. Барановська, В. І. Кизенко, О. П. Кравчук, С. Е. Трубачева, О. В. Чорноус. Київ: КОНВІ ПРІНТ, 2021. 197 с. URL: <https://surl.li/gievtm> (дата звернення: 05.11.2025).
40. Романюк Р. К. Підготовка вчителя біології профільної школи: теорія і практика: монографія. Житомир: ПП «Євро-Волинь», 2021. 424 с. URL: <https://surli.cc/bwucxq> (дата звернення: 05.11.2025).
41. Савченко О. Я. Профільна освіта в загальноосвітній школі: виклики і перспективи. *Педагогіка і психологія*. 2020. №2. С. 5-12.
42. Саковська Т. Сутність діалогу культур у процесі міжкультурного виховання. *Психолого-педагогічні проблеми сільської школи*. 2014. Вип. 49. С. 179-184. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ppps_2014_49_29 (дата звернення: 05.11.2025).
43. Сисоєва С. О., Соколова І.В. Теорія і практика вищої освіти: навч.посібник. Київ-Маріуполь, 2016. 338 с. URL: https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/711948/1/Sysoieva_Socolova_2016_pos..pdf (дата звернення: 05.11.2025).
44. Сікорська І. Г. Міжкультурна освіта: теоретико-практичний аспект. Київ : ІПОД імені Івана Зязюна НАПН України, 2021. 152 с.
45. Словник-довідник педагогічних і психологічних термінів. За ред. А. Кузьмінського. Черкаси: Вид-во ЧДУ ім. Б. Хмельницького, 2002. 112 с.
46. Сухомлинська О. В. Освіта і культура в контексті глобалізаційних процесів. К., 2005
47. Сухомлинська О. В. Профільна школа як середовище розвитку здібностей і нахилів учнів. *Педагогічна думка*. 2020. № 2. С. 5-9.
48. Сучасні тенденції розвитку профільної освіти: монографія / За ред. В. Кременя. К.: Педагогічна думка, 2020. 276 с.
49. Топузов О., Сидоренко В., Алексєєва С. Профільна середня освіта професійного спрямування: між надією та дійсністю. *Український педагогічний журнал*. 2025. № 1. С. 5-14.

50. Філіппова І.Ю., Степуляк М.З. Полікультурна освіта студентів університету як діалог культур. *Особистість в міжкультурному та освітньому просторі: матеріали третьої міжнародної наук.-пр. конференції*. URL: <https://www.inforum.in.ua/conferences/16/31/216> (дата звернення: 05.11.2025).
51. Формування змісту профільного навчання: теоретико-методологічний аспект: кол. монографія. За наук. ред. д-ра пед. наук Г. О. Васьківської. Київ, КОНВІ ПРИНТ 2018. 260 с.
52. Чумак М. Є. Організація профільного навчання в загальноосвітніх навчальних закладах. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи. 2012. Випуск 33. С. 198–204.
53. Шаблага С., Омельчук О. Педагогічні умови ефективної організації профільного навчання школярів художньої обробки матеріалів. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. 2015. № 5. С.307-313. URL: <https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/8195/Shabaga.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (дата звернення: 05.11.2025).
54. Шаповалова Н. П. Профільне навчання в контексті НУШ: досвід роботи ліцеїв Полтавської області. 2023. URL: <https://isp.pano.pl.ua/article/view/290135/284856> (дата звернення: 05.11.2025).
55. Шелестова Л.В. Організація профільної середньої освіти: механізм формування профілів.
56. Akkari A., Radhouane M. Multicultural Education in Canada. *Intercultural Approaches to Education*. February 2022. pp.79-93. URL: <https://surl.li/kitsnd> (дата звернення: 05.11.2025).
57. Halinen T. The dual system of vocational training in Germany. 2021. URL: <https://surli.cc/kjaddw> (дата звернення: 05.11.2025).
58. Neumann R. Social Foundations and Multicultural Education Course Requirements in Teacher Preparation Programs in the United States. *Educational Foundations*. 2010. URL: <https://surl.li/dcapdi> (дата звернення: 05.11.2025).

59. Riigi Teataja. (2023a). Basic School and Upper Secondary Schools Acts. URL: <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/ee/501022018002/consolide/current> (дата звернення: 05.11.2025).
60. Tędziągolska Magdalena, Walczak Bartłomiej, Wielecki Kamil. Refugee students in Polish schools: Report from a qualitative study conducted by Badania i Działania for the Center for Civic Education. 2023. URL: <https://surl.li/hyaxra> (дата звернення: 05.11.2025).

Додаток А

Аналіз організації профільного навчання: приклади з нормативних документів і практики шкіл

№ з/п	Форма реалізації профілювання	Нормативне або наукове джерело	Конкретний приклад з практики
-------	-------------------------------	--------------------------------	-------------------------------

1.	Профільні предмети у 10-11 класах	Держстандарт повної загальної середньої освіти, 2011 р. (п. 3)	Ліцей № 241 м. Києва впроваджує математичний профіль: учні поглиблено вивчають математику і проходять практику з ІТ-компаніями.
2.	Використання варіативної складової	Типова освітня програма для ЗЗСО, наказ МОН № 408 (2018)	У Харківській гімназії № 6 введено курс «Медична англійська» як варіативний модуль у біолого-хімічного профілі.
3.	Впровадження інтегрованих курсів	Наказ МОН № 247 від 01.04. 2022 р.	У Львівському академічному ліцеї впроваджено інтегрований курс «STEM-освіта» для природничого профілю.
4.	Професійне спрямування	Положення про ліцей (Постанова КМУ № 419 від 24.04.2019 р.)	Ліцей при ПТУ № 3 м. Вінниці реалізує професійне профілювання – аграрний профіль (основи агротехнологій).
5.	Міжпредметні проєкти як складова профілювання	Бондар В.І., Профільне навчання: теоретичні засади, 2011	У школі № 9 м. Суми учні реалізують міжпредметний проєкт «Енергоефективний будинок» у межах інженерно-фізичного профілю.
6.	Профільне навчання у ліцєях з міжкультурним середовищем	Засєкіна Т.О. (Освіта регіону, 2020), Постанова КМУ № 1392	У Закарпатському ліцеї з румунською мовою навчання впроваджено гуманітарний профіль з елементами міжкультурної комунікації та вивчення трьох іноземних мов.

Додаток Б

Анкета для вчителів ліцею

Мета: виявити рівень інтеграції міжкультурного підходу в організацію профільного навчання.

1. Загальні відомості

1.1. Стаж педагогічної роботи:

☐ до 5 років

☐ 5–10 років

☐ понад 10 років

1.2. Ви викладаєте профільний предмет:

☐ Так

☐ Ні

1.3. Який саме профіль (вказіть): _____

2. Освітнє середовище

2.1. У вашому класі навчаються учні різних національностей/культур?

☐ Так

☐ Ні

2.2. Чи виникають міжкультурні (мовні, поведінкові, релігійні) труднощі у взаємодії учнів?

☐ Часто

☐ Іноді

☐ Ніколи

2.3. Чи проводяться у ліцеї заходи, спрямовані на розвиток міжкультурної толерантності?

☐ Регулярно

☐ Рідко

☐ Не проводяться

3. Профільне навчання і міжкультурність

3.1. Чи враховуєте ви культурне походження учнів при плануванні змісту уроків?

☐ Завжди

☐ Іноді

☐ Ніколи

3.2. Чи включаєте Ви міжкультурні елементи (приклади з інших культур, традицій, мов) до викладання профільного предмета?

☐ Так

☐ Частково

☐ Ні

3.3. Чи вважаєте ви, що профільне навчання має бути адаптованим до культурних особливостей учнів?

☐ Так

☐ Ні

☐ Важко відповісти

3.4. Ви маєте доступ до навчально-методичних матеріалів з міжкультурної освіти?

☐ Так

☐ Частково

☐ Ні

3.5. Чи проходили Ви курси/тренінги з питань міжкультурної освіти або толерантності?

☐ Так

☐ Ні

4. Рівень підтримки адміністрацією

4.1. Чи підтримує адміністрація ліцею реалізацію міжкультурних підходів у навчанні?

☐ Так☐ Частково☐ Ні

4.2. Чи залучають Вас до проєктів (українських або міжнародних), пов'язаних із міжкультурною освітою?

☐ Так☐ Іноді☐ Ні

Шкала оцінювання результатів

Кожній відповідь має призначені бали (2 – так, 1 – частково, 0 – ні), після чого узагальнили результати за шкалою:

<i>Рівень інтеграції</i>	<i>Бал</i>
Оптимальний	20-26
Достатній	14-19
Критичний	13 і менше

Анкета для учнів ліцею

1. Чи враховуються Ваші інтереси при виборі профілю навчання?
2. Чи забезпечено достатній вибір предметів профільного рівня?
3. Чи враховується культурне та мовне різноманіття у навчальному процесі?
4. Чи відчуваєте Ви повагу до своєї культури в освітньому середовищі?
5. Чи берете участь у міжкультурних заходах ліцею?

Анкета для адміністрації ліцею

1. Загальні відомості

1.1. Ваша посада:

- ☐ Директор ☐ Заступник директора з навчально-виховної роботи

1.2. Стаж адміністративної роботи:

- ☐ До 3 років ☐ 3–10 років ☐ Понад 10 років

2. Міжкультурне середовище закладу

2.1. Чи представлений у вашому ліцеї етнокультурний або мовний різноманітний контингент учнів?

- ☐ Так ☐ Частково ☐ Ні

2.2. Які основні виклики ви відзначаєте в організації навчання в такому середовищі? (можна обрати кілька)

- ☐ Мовний бар'єр
- ☐ Різні рівні академічної підготовки
- ☐ Релігійно-культурні відмінності
- ☐ Відсутність кваліфікованих кадрів
- ☐ Недостатнє методичне забезпечення
- ☐ Інше: _____

3. Профільне навчання в умовах міжкультурного середовища

3.1. Скільки профілів організовано у ліцеї? (вказіть): _____

3.2. Чи враховується культурне походження учнів при формуванні профілів навчання?

- ☐ Так ☐ Частково ☐ Ні

3.3. Які напрями профільного навчання користуються найбільшим попитом серед учнів із різним культурним досвідом?

- ☐ Філологічний ☐ Математичний
- ☐ Біолого-хімічний ☐ Інформаційно-технологічний

☐ Інший: _____

3.4. Чи є адаптовані навчальні програми з урахуванням міжкультурних особливостей?

- ☐ Так ☐ Частково ☐ Ні

3.5. Чи передбачено у стратегії розвитку ліцею напрям міжкультурної освіти?

☐ Так

☐ Планується

☐ Ні

4. Професійна підготовка педагогів

4.1. Чи проходили ваші педагоги підвищення кваліфікації з питань міжкультурної комунікації або мультикультурної освіти?

☐ Так, більшість

☐ Деякі вчителі

☐ Не проходили

4.2. Чи є у педагогів доступ до відповідних навчально-методичних матеріалів?

☐ Так

☐ Частково

☐ Ні

5. Співпраця та підтримка

5.1. Чи співпрацює заклад із громадськими організаціями, міжнародними проєктами, які підтримують міжкультурну освіту?

☐ Так

☐ Частково

☐ Ні

5.2. Які форми підтримки міжкультурного навчального середовища ви вважаєте найбільш ефективними? (відкрите питання): _____

Шкала оцінювання результатів

Кожній відповідь має призначені бали (2 – так, 1 – частково, 0 – ні), після чого узагальнили результати за шкалою:

<i>Рівень інтеграції</i>	<i>Бал</i>
Оптимальний	20-24
Достатній	14-19
Критичний	менше 14

Додаток Д

Навчальний план для 10-х класів ліцею «Академія» на 2025-2026 навчальний рік складений за Типовою освітньою програмою закладів загальної середньої освіти III ступеня, затвердженою наказом Міністерства освіти і науки України від 20.04.2018 № 408(таблиця 2, 3)

Навчальні предмети	Кількість годин на тиждень	
	10-А з профільним вивченням математики	10-Б з профільним вивченням української мови
Базові предмети	27	27
Українська мова	2	2+2
Українська література	2	2
Зарубіжна література	1	1
Іноземна мова	2	2+1
Історія України	1,5	1,5 +0.5
Всесвітня історія	1	1
Громадянська освіта	2-0,5	2
Математика		3+2
Алгебра і початки аналізу	6	
Геометрія	3	
Біологія і екологія	2	2
Географія	1,5	1,5
Фізика і астрономія	3	3
Хімія	1,5	1,5
Фізична культура ⁴	3	3
Захист України	1,5+0,5	1,5+0.5
Вибірково-обов'язкові предмети:	3	3
Інформатика	2	1
Мистецтво	1	2
Разом	27+6+3	27+6+3
Гранично допустиме тижневе навантаження на учня	33	33
Всього фінансується (без урахування поділу класу на групи)	33+3	33+3

⁴ Години фізичної культури не входять до гранично допустимого тижневого навантаження на учня.

Додаток Е

Навчальний план для 11-х класів ліцею «Академія» на 2025-2026 навчальний рік складений за Типовою освітньою програмою закладів загальної середньої освіти III ступеня, затвердженою наказом Міністерства освіти і науки України від 20.04.2018 № 408 (таблиця 2, 3)

Предмети	Кількість годин на тиждень	Кількість годин на тиждень	Кількість годин на тиждень
	11-А з профільним вивченням математики	11-Б з профільним вивченням української мови	11-В з профільним вивченням української мови та історії України
Базові предмети	26	26	26
Українська мова	2+0,5	2+2	2+2
Українська література	2	2+1	2
Зарубіжна література	1	1	1
Іноземна мова	2	2+1	2+1
Історія України	1,5	1,5+0,5	1,5+1,5
Всесвітня історія	1	1	1
Громадянська освіта	0	0	0
Математика		3+2	3+2
Алгебра і початки аналізу	6		
Геометрія	3		
Біологія і екологія	2	2	2
Географія	1	1	1
Фізика і астрономія	4	4	4
Хімія	2	2	2
Фізична культура ⁴	3	3	3
Захист України	1,5+0,5	1,5+0,5	1,5+0,5
Вибірково-обов'язкові предмети:	3	3	3
Інформатика	1	2	1
Мистецтво	2	1	2
Разом	26+7+3	26+7+3	26+7+3
Гранично допустиме тижневе навантаження на учня	33	33	33

Всього фінансується (без урахування поділу класу на групи)	33+3	33+3	33+3
---	------	------	------

⁴ Години фізичної культури не входять до гранично допустимого тижневого навантаження на учня.